

TOMO I: ESTUDIO DO MEDIO RURAL

(DOCUMENTACIÓN COMPLEMENTARIA Ó DOCUMENTO DE INICIO)

EQUIPO REDACTOR

MANUEL EDUARDO LÓPEZ VÁZQUEZ

Arquitecto

BELINDA YEPES JIMÉNEZ

Enxeñeira de Montes

MANUEL ANGEL LOPEZ REAL

Arquitecto Técnico

JOSÉ ANTONIO MAIRA MÉNDEZ

Enxeñeiro Agrónomo

Estudio do medio rural

Novembro 2.010

ÍNDICE

1.	INTRODUCCIÓN.....	5
2.	ENCADRE TERRITORIAL.....	6
2.1	ENCADRE XEOGRÁFICO	6
3.	ESTUDIO DO MEDIO NATURAL.....	7
3.1	INTRODUCCIÓN.....	7
3.2	FISIOGRAFÍA	8
3.2.1	Altitudes.....	10
3.3	XEOLOXÍA.....	11
3.3.1	Estratigrafa	11
3.3.2	Litoloxía	11
3.3.3	Hidroxexoloxía.....	13
3.4	HIDROGRAFIA.....	15
3.4.1	O río Parga e Ladra	16
3.4.2	O Río Narla	16
3.4.3	O plan Hidrolóxico	16
3.4.1	Riscos por inundación	17
3.4.2	Captacións	17
3.4.3	Verquidos as augas.....	18
3.5	CLIMA.....	19
3.5.1	Datos de temperaturas.....	20

3.5.2	Datos de precipitacións.....	21
3.5.3	Os ventos	23
3.5.4	Clasificación climatolóxica	23
3.6	EDAFOLOXÍA:	24
3.6.1	Factores formadores dos solos:.....	24
3.6.2	Tipos de solos.	24
3.7	ESTUDIO DE VEXETACIÓN	25
3.7.1	Encadre bioxeográfico.	25
3.7.2	Evolución da vexetación.....	26
3.7.3	Protección e conservación	34
3.8	ESTUDIO DA FAUNA.....	35
3.8.1	Introdución:.....	35
3.8.1	Catálogo faunístico:.....	35
3.9	PRODUCTIVIDADE AGRÍCOLA POTENCIAL	38
3.9.1	Productividade agrícola.....	38
3.9.2	Zonas de especial interese agrario.....	39
3.10	PRODUCTIVIDADE POTENCIAL FORESTAL:.....	41
3.10.1	Índice de Paterson.....	41
3.10.2	Capacidade de crecemento das especies forestais s/ Montero e G. Rebollar 41	
3.11	ESPAZOS NATURAIS.....	42
3.11.1	Espazos naturais pertencentes á Rede natura 2000	42

3.11.2	Corredores fluviais	43
3.12	CONCENTRACIÓN PARCELARIA	45
3.13	Montes veciñais en man común	46
4.	ESTUDIO DO MEDIO SOCIOECONÓMICO	48
4.1	CARACTERÍSTICAS DEMOGRÁFICAS	48
4.1.1	Densidade poboacional	48
4.1.2	Distribución da poboación no territorio	48
4.2	CARACTERÍSTICAS ECONÓMICAS	51
4.2.1	O sector primario	51
4.2.2	O sector industrial	54
4.3	ESTRUTURA TERRITORIAL	55
4.3.1	Introducción:	55
4.3.2	Relación entre superficies agrarias, forestais e edificadas	55
4.3.3	A trama do hábitat. A paisaxe rural.	56
4.3.4	A edificación tradicional	58

1. INTRODUCCIÓN

A Lei 9/2002 de ordenación urbanística e protección do medio rural inclúe dentro dos seus documentos integradores do Plan Xeral de Ordenación Municipal un documento específico adicado ó estudio do medio rural.

O presente documento recopila información sobre os elementos integrantes (características fisiográficas, clima, fauna, vexetación, uso do solo e paisaxe) e analiza-la ínter-actuación entre eles, e defínese así o modelo rural e avalíase a realidade existente.

Por engadido o seu estudio proporciona toda a información necesaria para defini-las aptitudes e potencialidades do terreo de cara a unha futura posible transformación urbanística ou cambio de uso, tendo ademais en conta a existencia dos riscos, naturais ou non, debidos as deficiencias do medio para acolle-los distintos usos e aportar no seu caso as medidas correctoras que permitan o correcto aproveitamento do medio garantindo a sostenibilidade do territorio.

2. ENCADRE TERRITORIAL

2.1 ENCADRE XEOGRÁFICO

O Concello de Friol atópase na provincia de Lugo e comarca de mesmo nome, acadando unha extensión de 295 Km².

Esta situado ó este da capital da provincia, sendo a súa capitalidade o núcleo de Friol, situado na estrada que comunica con Lugo, a Lu-402, distando ambas 22 km.

Os seus límites administrativos son:

Norte: Guitiriz e Begonte.

Sur: Palas de Rei e Guntín

Este: Lugo e Outeiro de Rei

Oeste: Provincia de A Coruña

3. ESTUDIO DO MEDIO NATURAL.

3.1 INTRODUCCIÓN

Para o estudo do medio empregáronse fontes de documentación bibliográficas de diverso ámbito, xerais para Galicia ademais das elaboradas especificamente para a comarca ou concello.

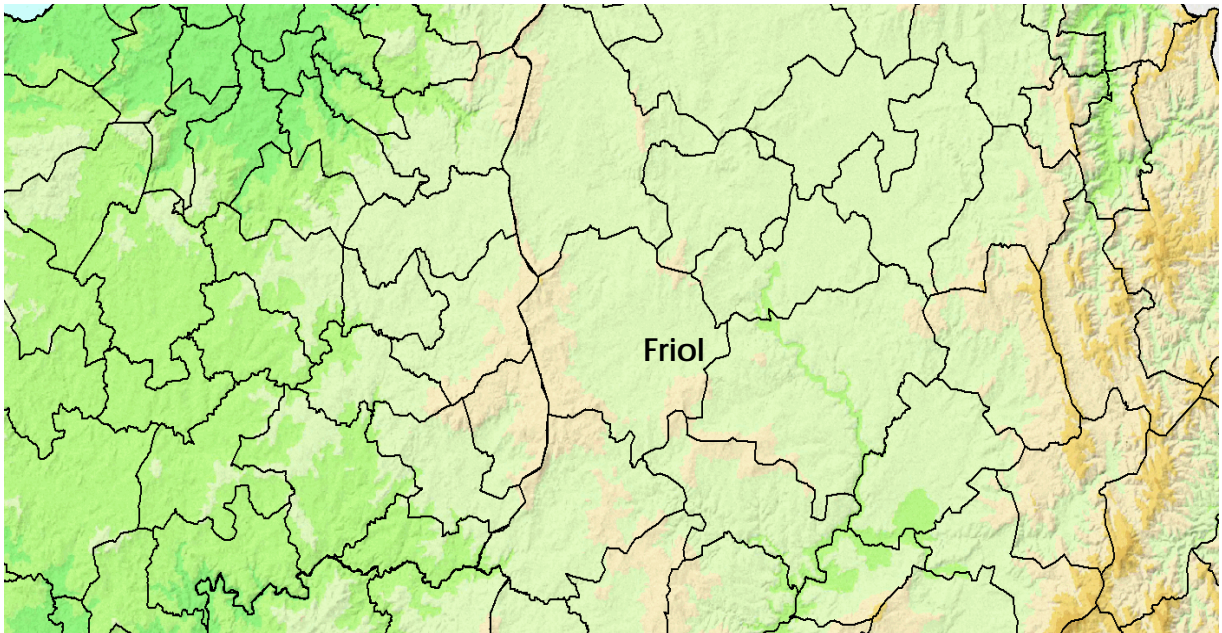
A elaboración dos planos de información física realizáronse a partir de varias cartografías. Por unha banda empregouse a Cartografía Dixital xa elaborada por organismos oficiais como a Xunta de Galicia (Escala 1:5.000) e a Dirección Xeral de Catastro (Escala 1:5.000), mentres que por outro lado realizáronse voos ca súa correspondente restitución fotogramétrica, creando cartografías propias para os asentamentos poboacionais e o seu entorno. Posteriormente estes resultados contratáronse en campo e ensambláronse co resto das cartografías.

A información topográfica utilizouse como base para xerar un modelo dixital do terreo, a través dunha malla poligonal que adáptase en tres dimensións a superficie do relevo terrestre, e constitúe unha información básica no estudo do medio rural desde o punto de vista fisiográfico (pendentes, orientacións...).

Os planos de información do estudo rural reproducense a escala 1:25.000, considerada suficiente para a representación gráfica dos datos procesados.

3.2 FISIOGRAFÍA

O Concello de Friol se estende polo extremo centro-occidental da provincia de Lugo, desde a Dorsal montañosa ata a meseta central lucense. En consecuencia as dúas principais unidades de relevo son: -as alienacións montañosas do sector occidental e a propia meseta. Polo que respecta as dúas primeiras, (Cova da Serpe, Corno do Boi, Serra de Careón), tienen unha orixe tectónico - procedentes dun bloque levantado de penichaira-, de ahí as súas formas suaves e aplanadas.

O municipio de Friol, segundo Piar de Torres Lúa, atópase xeograficamente adscrito a dúas unidades de relevo das Serras Centro Occidentais. A Número galega e La Galicia Oriental dentro a Galicia Interior, entendéndose por tal o amplo territorio delimitado polas serras centro-occidentais, setentrionais e orientais e suroriental.

Dentro da primeira as Serras de Cova dá Serpe e Careón, que se achán máis ao sur dominan os materiais graníticos, xistos e ollo de sapo. Dende o punto de vista morfolóxico domina a suavidade cun basculamiento claro cara ao leste.

O pico Cova, a 841 m, é a súa máxima cota. O nivel de cumios pode relacionalo coa superficie de aplanamento a 80 m aparecendo o situado a 70 m, bordeando aquel.

A medida que camiñamos cara ao sur o relevo faise mais movido e diversificado, obsérvanse con maior frecuencia a presenza de bloques ergueitos e afundidos; as serras centro occidentais ramíffcanse e adquiren un maior volume, a relación serra/val faise máis nítida co que nos atopamos reás aplanadas, vales profundos, cristas rochosas que se encadean.

Respecto á segunda, amplo territorio delimitado por serras centro-occidentais, setentrionais e orientais e sudorientais, Friol atopa próximo ao sector de Terra Cha, depresión central limitada por fallas. A diferenza de altitude entre o nivel de aplanamento inferior e a depresión é moi pouca sendo o seu enlace suave, iso posiblemente vírase favorecido polo modelado do glacis que dende os bordos da depresión descendén cara ao centro ou cara ao sur.

3.2.1 Altitudes.

A acción fluvial mais nítida cara ao sur, debido ao Miño e aos seus afluentes, orixinou un relevo pouco ondulado coa presenza de pequenos outeiros. Non obstante, máis alá de Rábade, e sobre todo en Lugo capital, o encaixamento do río vaise facendo cada vez maior.

É precisamente a partir de aquí dende onde o medio se fai mais contrastado. Por un lado aparecen tres niveis aplanados un a 60 m, que se achega cara a Friol; outro a 80 m, entre Parga e Narla e, un terceiro a 70 m que aparece bordeando as terras de Friol cara a Carlín, Nodar, Pacio, Guntn ou Castrolzaro, introducíndose cara ao Leste, por Pol e Láncara.

3.3 XEOLOXÍA.

Os datos aquí resumidos foron extraídos do Mapa Xeolóxico de España E1 50.00 (IGME) nas follas n72 07-06 (LUGO), 71 06-06 (SOBRADO DOS MONXES), 96 06-07 (ARZÚA).

O termo Municipal de Friol posúe morfoloxía diversa e sumamente contrastada entre a zona occidental e a meridional. Posúe unha forma accidentada dominante Número galega, onde se atopa o punto altimétrico mais importante Cova (841 m). Esta formación constitúe un elemento xeomorfolóxico destacable.

3.3.1 Estratigrafa

Nos esquemas tectónico da Follas a E1 :250.00 e nos Esquemas Rexionais E1 1.000.00 se observan materiais do Precámbrico e do Ordovícico.

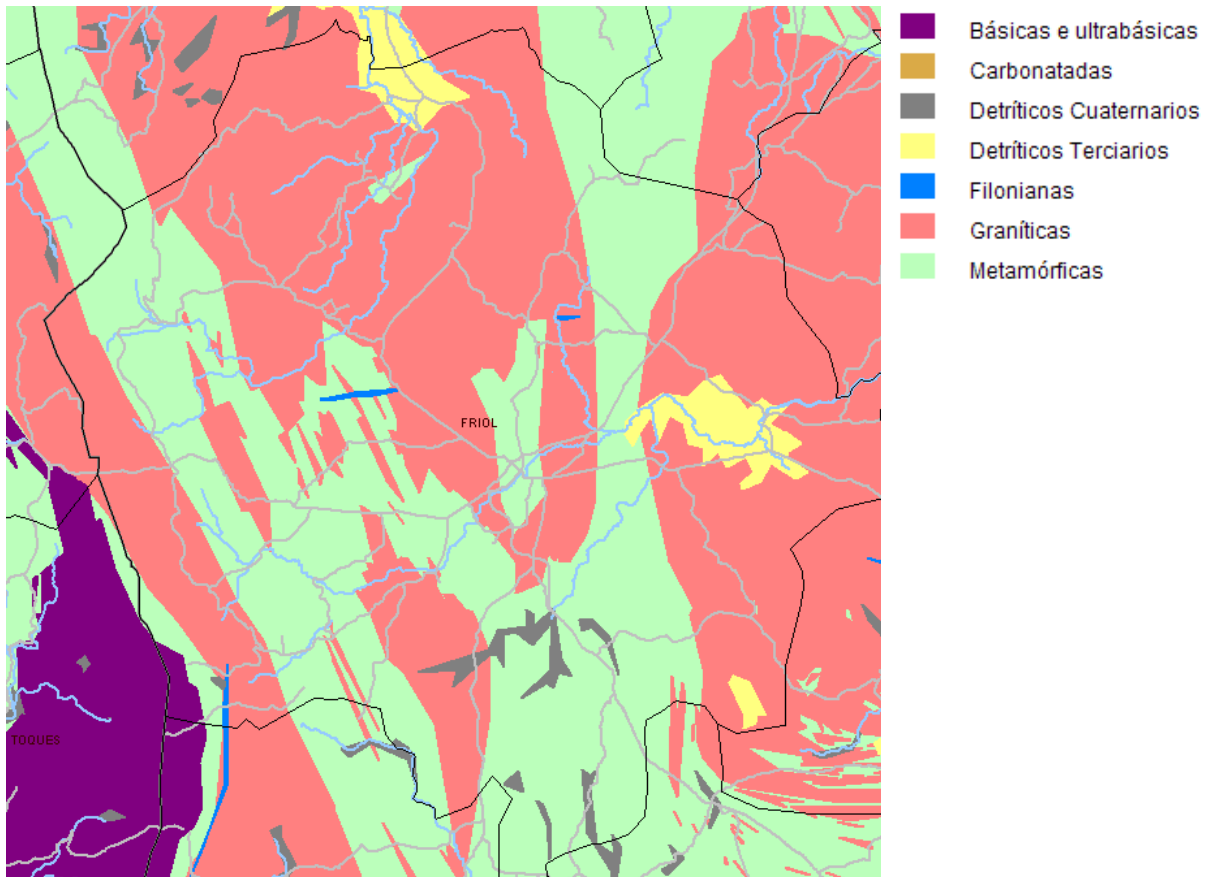
Entre os materiais do Precámbrico existentes na zona destacan:

Cuarcitas. propias da serie de Alba e Vilalba.

Na zona Norte e Oeste existen materiais do Dominio Ollo de Sapo.

3.3.2 Litoloxía

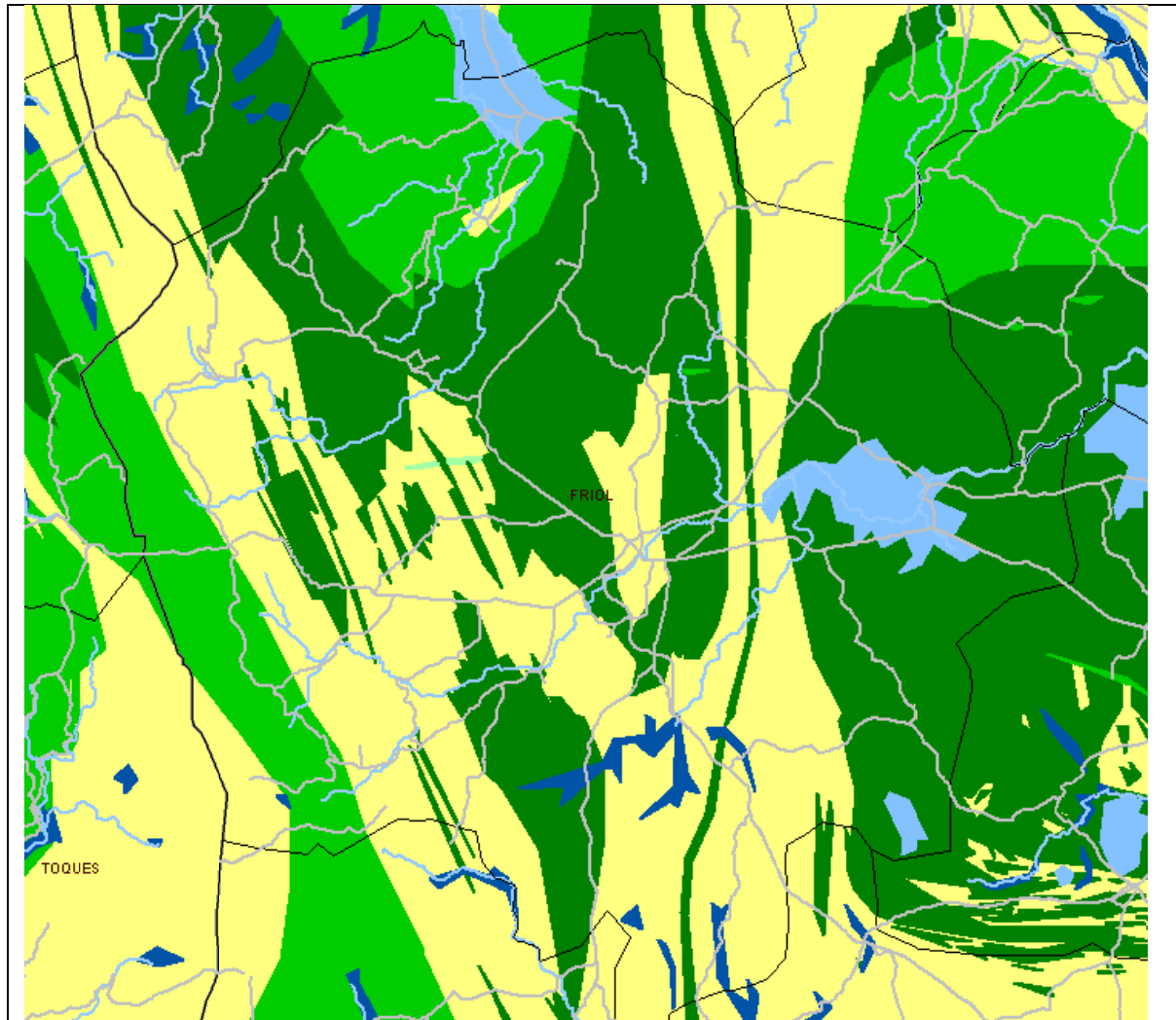
Dun xeito maioritario temos unha ampla representación dos sedimentos de orixe aluvial procedentes da época cuaternario no Concello, coincidindo cas áreas mais chans e fértiles. Segundo a figura de abaixo, temos dita situación na área noroeste (cor gris), mentres que a cor verde e rosa pertencería a rochas metamórficas e graníticas.

3.3.3 Hidroxeoloxía.

A elevada presenza de rochas de orixe plutónico e metamórfico proporciona unha baixa drenaxe na conca. Tan so nos vales dos principais ríos (Parga e Narla), xurden os restos sedimentarios dos ríos que proporcionan unha elevada corrente de auga subterránea.

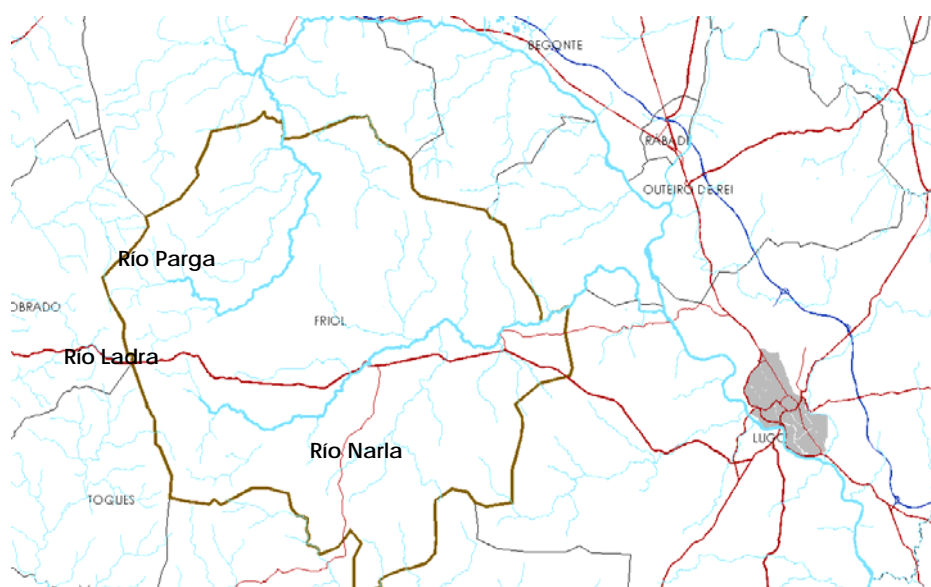

- Permeabilidade alta
- Permeabilidade media
- Permeabilidade baixa
- Permeabilidade media -alta
- Permeabilidade media -baixa
- Permeabilidade moi baixa
- Impermeable

3.4 HIDROGRAFIA.

En canto ás augas, o territorio aparece drenado polas cuncas dos ríos Parga (ao N), Narla (no sector central e meridional) e o Ladra, tributario do primeiro.

3.4.1 O río Parga e Ladra

O primeiro, que nace na serra de Cova dá Serpe e no Cordal de Montouto, recolle as augas do sector setentrional do municipio, fundamentalmente as que descenden do Cordal de Ous. Ao río Parga verquen os ros Roimil, Anxeriz, Saa e outros de menor importancia.

3.4.2 O Río Narla

O segundo descende dende Toxo, nas vertentes de Corno de Boi, e é o río mais representativo de Friol; recolle as augas das elevacións circundantes, especialmente do Cordal de Ous, vertíndolas no Mío por terras de Ombreiro.

Aflúen á súa canle o Lodoso, O Ro Pequeno e Viveiro; o Lobengos que recolle as augas dos regueiros de Portomalvestas e de rocha, o Serén e o Lambas. O Ladra xorde da unión do río Magdalena, que vén dende a Serra de Carba e o Tríma que se unen cerca de Vilalba. En Pacios únense ao Ladra e o Parga.

Estas subcuncas hidrolóxicas caracterízanse, ao igual que tódalas da vertente atlántica, pola súa amplitude morfolóxica e pola grande densidade da rede fluvial.

3.4.3 O plan Hidrolóxico

Respecto ao Plan Hidrolóxico Norte I, dito Organismo na zona de estudio advirte que:

1. Non existen zonas inundables declaradas, puntos negros nin zonas de maior risco fronte a avenidas. Normas 2.1.5.1.5. a2.1.5.1.7.
2. As condicións que deben cumprir as obras no Dominio Público Hidráulico son as xenéricas e enumeradas na Normas 2.1.5.1.8 a

Río Narla entre Vilapedre e A Ponte

3.4.1 Riscos por inundación

A Directiva 2007/60/CE relativa á avaliación e xestión dos riscos de inundación recoñece a existencia dentro do territorio da comunidade Europea, diferentes tipos de inundacións, polo que no ámbito da Confederación Hidrográfica do Norte desenvólvese o Plan de Cauces, integrado na Directiva 'Marco del Auga', no que se delimita as chairas aluviais expostas ós efectos das inundacións durante as avenidas, denominándose Corredores fluviais.

As chairas aluviais que forman os ríos Parga e Narla o seu paso polo Concello, son terreos xenéticamente expostos a inundacións durante as avenidas. Dentro das chausras aluviais existen sectores adxacentes ós cauces que debidos as súas características xeomorfolóxicas se atopan afectados con frecuencia polas inundacións, sendo ademais responsables de evacuar a meirande parte dos líquidos e sólidos durante as avenidas.

O sector de chairas aluviais atópase definido dentro de dos anexos do protocolo da estratexia nacional de ríos, e acadan unha superficie no concello de 2.67 Km².

Así mesmo delimitase outro ámbito, co obxecto de protexer os ecosistemas fluviais e completando así a anterior delimitación dos corredores. Dito espazo denominarase 'Ámbito de Protección específica do Medio Fluvial'.

Delimítanse dous corredores fluviais, un para o Río Narla e outro para o Río Parga, nas súas respectivas áreas de protección específica do medio.

3.4.2 Captacións

As captacións de saneamento realízanse a través de mananciais, sendo estes moi abundantes no Concello e de boa calidade. Non se atopan identificadas a totalidade das captacións.

3.4.2.1 Calidade das augas

Segundo o Plan Hidrolóxico Norte I, el Río Parga ten problemas graves de contaminación, pero en ámbitos localizados fóra do Concello, o seu paso polas poboacións de Pobra de Guitiriz e Vilalba.

Para o río Narla detectanse problemas na época de estiaxe, acadando unha calidade mínima o río tralo seu paso pola localidade de Friol.

3.4.3 Verquidos as augas.

Asegundo os datos aportados pola CHN, o Concello de Friol ten autorizados diversos verquidos ó medio fluvial, sendo os de maior importancia os localizados no núcleo urbano de Friol.

Con data de abril do 2.008, a CHN resolve revisala autorización de verquido outorgada polo Concello, aprobando un programa de redución da contaminación no que se reflicten diversas actuación que debería de levar a cabo o Concello.

Na actualidade existen dúas estacións depuradoras no Concello, por un lado unha mais antiga que recollía as augas do núcleo de Friol, e outra realizada tamén no ámbito do solo urbano co obxecto do desenvolvemento do polígono industrial. Ambos verquidos realizanse o río narla.

3.5 CLIMA

Para a caracterización climática do municipio extraéronse datos do Anuario Climatolóxico.2000. A estación seleccionada é a de Camus Lugo (Lugo).

As súas características son:

Denominación Observatorio Campus Lugo

- UTMX-29 † 592574
- UTM Y-29 † 4769550
- Altitude 545 m
- Instalación 1991
- Observacións diarias.

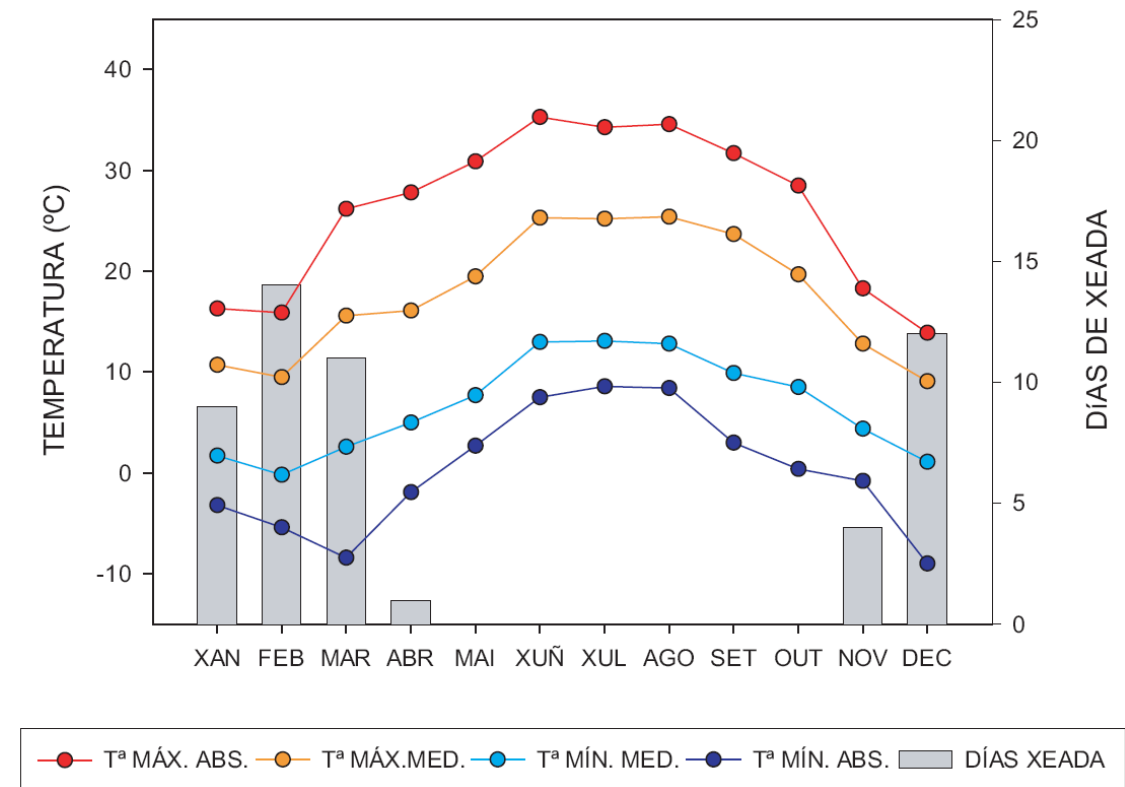
RESUMO ANUAL

Tª media:	11.5 °C	
Tª máx. media:	17.7 °C	
Tª mín. media:	6.6 °C	
Tª máx. absoluta:	35.3	°C
	22/06/05	
Tª mín. absoluta:	-9.0	°C
	24/12/05	
Humidade estándar:	79 %	
Precipitación total:	800 mm	
Horas de sol:	-	
Irradiación media diaria:	-	
Índice UV máximo:	-	
Velocidade media vento:	1.6 m/s	

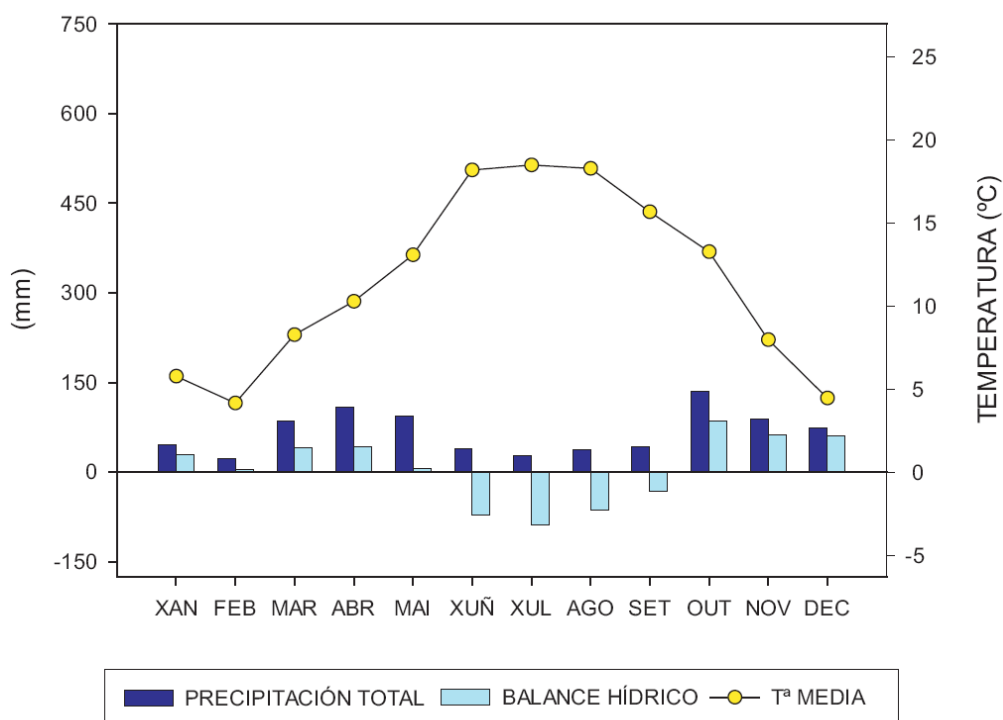
A continuación reflíctense os datos ofrecidos polo devandito observatorio no referente a precipitacións, temperaturas, ás como fenómenos climatolóxicos secundarios.

3.5.1 Datos de temperaturas.

As temperaturas reflexan unha elevada oscilación térmica entre as mínimas e máximas absolutas, deixando un período libre de xeadas bastante amplo, desde maio ata outubro.

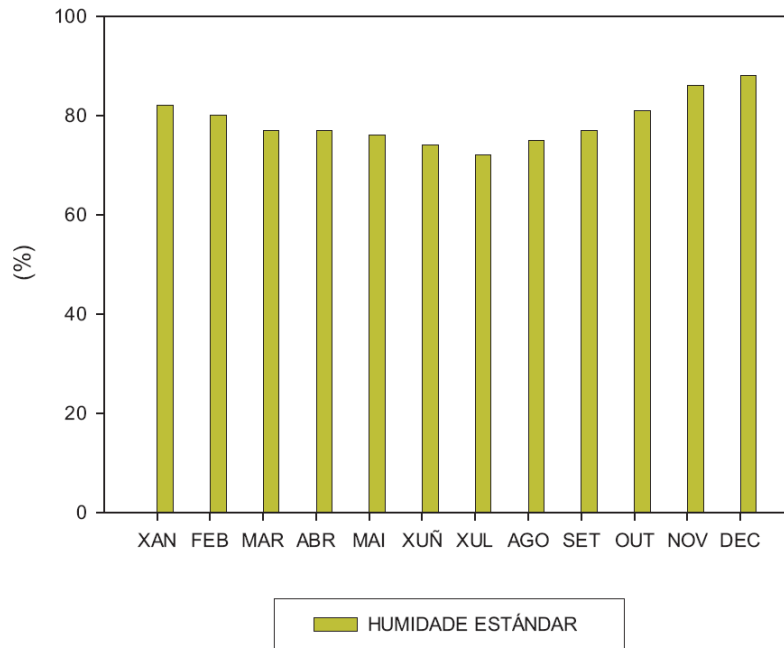
3.5.2 Datos de precipitacións.

Dentro dos meses invernaís as precipitacións máximas corresponden a Decembro, similares ás precipitacións de Abril. Nos meses considerados convencionalmente como de verán as precipitacións máximas preséntanse en xullo e as mínimas en agosto. Non hai meses sen chuvias.

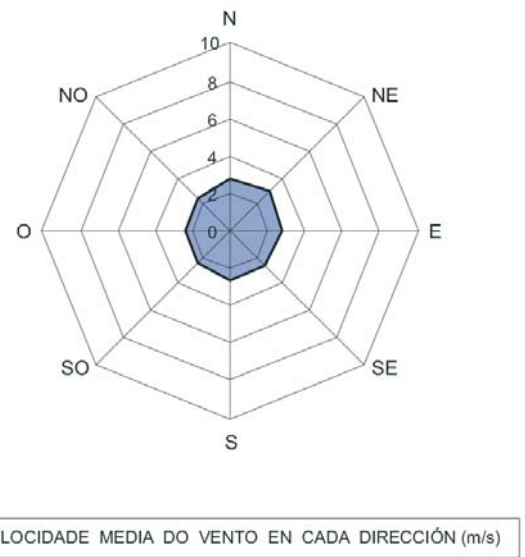
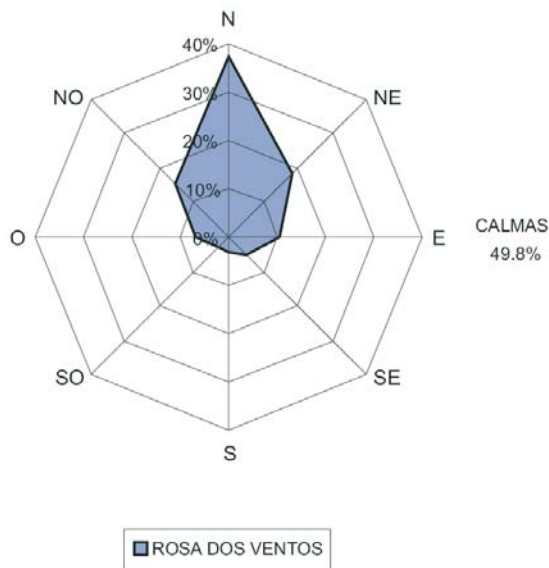
Como no resto da Galicia central o réxime de chuvias é mínimos estivais e máximas invernaís. As equinocciais son maiores en primavera nos vales mais abertos á influencia oceánica occidental.

O balace hídrico reflicta un déficit nos meses de Xuño, Xullo, Agosto e parte de setembro, no que se realizase a recarga dos acuíferos e da reserva do solo.

A humidade é elevada durante todo o ano, incluído nas épocas estivais, xeneradas polos abundantes vales que recorren o Concello.

3.5.3 Os ventos

A velocidade media do ventos soe ser bastante baixa en tódalas direccións, existindo unha predominancia ó compoñente norte.

3.5.4 Clasificación climatolóxica

O municipio aparece pois situado nun lugar de transición entre o dominio oceánico-continental, que reina en A Terra Cha (caracterizado por unha temperatura media relativamente baixa (Outeiro de Rei, 12 C; Lugo 12 C), precipitacións próximas aos 90 mm (Outeiro de Rei, 868 mm), sendo as de Neves Normais, con abundantes días de xeadas, etc.), e o dominio oceánico-húmido, con temperatura media e precipitacións ms elevadas.

Non obstante, as serras occidentais danlle un matiz novo ao clima ao servir de parede protectora contra os ventos húmidos do oeste, atopándose cun descenso de precipitacións e temperaturas de oeste a este.

3.6 EDAFOLOXÍA:

Existe unha ampla bibliografía de estudos edafolóxicos realizados para a provincia de Lugo e a zona de O Courel sobre a que realizase unha revisión, o que sumado ó traballo de campo ha vale para concluí-la seguinte información.

3.6.1 Factores formadores dos solos:

O propio relevo do terreo constitúe o principal factor formador, xa que as variables climáticas (precipitación e temperatura) sofren cambios importantes en función do posición orográfica. A existencia de fortes pendentes e material pouco drenante, xenera unha intensa perda de auga por escorrenta, ademais do lavado do solo típico de clima húmido galego, produce unha importante perda de nutrientes.

A presión antrópica se reflexa na zona agropecuaria do Concello, e pode considerarse como o único factor erosivo existente en ese área.

3.6.2 Tipos de solos.

3.6.2.1 Clasificación da Soil taxonomy

Os solos, como na meirande parte de Galicia son de tipo acedo, destacando na depresión a existencia de solos hidromorfos tipo *gley*, *pseudogley* e os *solos orgánicos*. No resto do zona aparecen as *terras pardas* (solo clímax da zona), solos *ránker* e *protoránker* (nas áreas de alta pendente).

3.6.2.2 Clasificación da FAO

Segundo a clasificación da FAO serían solos de tipo *histosoles* e *gleysoles-fluvisoles* nas zonas máis baixas da chaira e propias das zonas de chaira aluvial, no extremo noreoeste do Concello.

Pola contra os *cambisoles distrícos* e *regosoles* predominan no concello e no resto territorio. Os solos da comarca soen ser de tipo areoso e de baixa fertilidade.

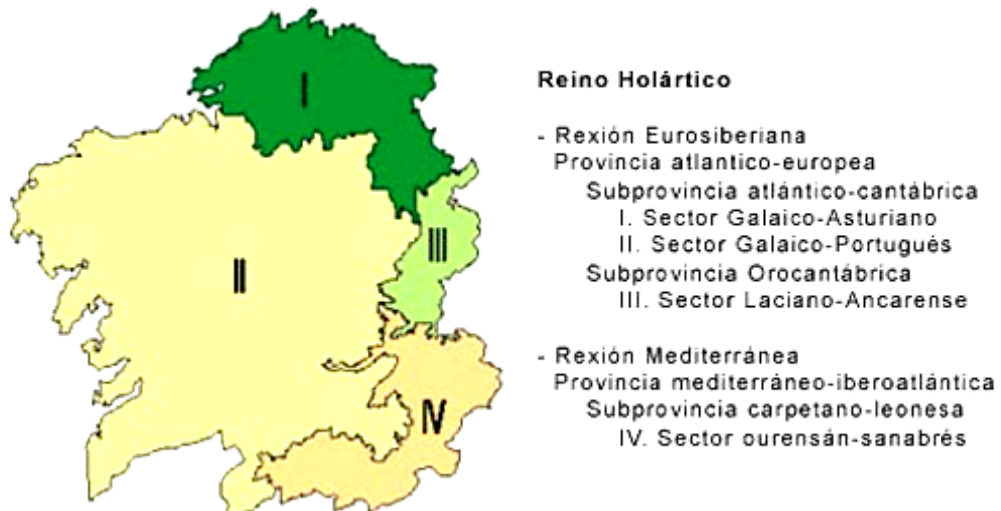
3.7 ESTUDIO DE VEXETACIÓN .

A vexetación é un dos principais elementos do medio físico que conforman a paisaxe e definen o uso e estilo e vida da poboación, herdando un factor histórico nela. A isto podemoslle engadir o papel ecolóxico, desde función biolóxicas ata protectoras.

3.7.1 Encadre bioxeográfico.

3.7.1.1 Bioxeografía:

O encadre bioxeográfico basase na descrición de unidades do territorio a partir da distribución das especies e das comunidades vexetais. O Concello de Trasmiras, segundo a clasificación de Rivas Martínez (1984), circunscríbese no seguinte marco:

Rexión Eurosiberiana

Provincia Atlántico-Medioeuropea

Subprovincia Atlántica

Sector Galaico-Portugués.

3.7.1.2 *Bioclimatoloxía e pisos bioclimáticos:*

A flora e vexetación vascular do territorio abranguido dentro do T.M. de Friol corresponde ao tipo Atlántico e vén determinado por formacións climático caducifolias temperadas sobre substratos ácidos, pobres en bases, ademais de formacións arbustivas de tipo ericoide.

Dende o punto de vista corolóxico atopamos na rexión Eurosiberiana, provincia cantabroatlántica, sector galaico-portugués, subsector Xuresiano-Queixense.

Na descrición das comunidades atopáronse os seguintes pisos bioclimáticos e ombroclimas:

Rexión eurosiberiana Temperaturas medias Altitud

Piso colíño >11 C < 400-50 m

Piso montano 7 -11 C 500-1.40 m

Ombroclima húmido 1.00- 1.60 l/m² ao

3.7.2 **Evolución da vexetación**

As agrupacións vexetais de porte arbóreo, que ocupan a maior extensión do territorio corresponden á Fraga ou bosque autóctono pluriespecífico, na que domina o carballo (*Quercus robur*), acompañado de diversos fanerófitos (*Castanea sativa*, *Betula celtiberica*, *Hacer pseudoplatanus*, *Ilex aquifolium*, *Pyrus cordata*, etc), os cales adoitan representar unha baixa proporción da cobertura. Ademais destas fragas, no territorio preséntanse formacións de rebirlo (*Quercus pyrenaica*), bidueiro (*Betula celtiberica*), castieiro (*Castanea sativa*), ameneiro (*Alnus glutinosa*).

No plano correspondente as teselas de vexetación poden corresponder a varias das agrupacións que se describen a continuación, pero que debido á súa escasa superficie ou presentarse como mosaicos, tiveron que ser reunidas para poder ser representadas, dando unha mancha con agrupacións cun nivel evolutivo similar.

Unha parte das devanditas agrupacións corresponden a comunidades climático ou permanentes aínda que a acción de determinados axentes provoca a súa alteración e a regresión no nivel evolutivo. Entre outros temos:

1. - O home por medio da curta do arboredo para a obtención de madeira, trasmoches para o

aproveitamento de leas, recollida de matogueira, etc.

2. - Os animais domésticos ovellas, vacas, cabras e cabalos, tanto os que se cran en pasteiros como aqueles que pastan libremente no monte, poden alimentarse de rebrotes de especies leñosas.

3. - O lume tanto de orixe natural (escaso) como os incendios provocados, destrúen as cubertas arbustiva e herbácea, e mesmo a arbórea, provocando retencións e retrocesos na dinámica da vexetación, potenciadas polas subseguintes erosións do chan.

Por todo iso as comunidades descritas no territorio atopan nun estado moi distinto ao que se vai describir, principalmente as arbóreas, que presentan un talle menor faltándolles algunhas das especies características ou presentando certo número de plantas correspondentes a etapas previas á súa dinámica natural. Tal será o caso de carballeiras que presentan un bo número de especies das clases Calluno-Ulicetea (uzeiras-toxeiras).

Del mesmo modo que sobre estas é frecuente observar, no medio da formación individuos de carballos ou rebirlos de 1-2 m, debido a que o período transcorrido dende o último incendio foi tal que permitiu o suficiente crecemento da masa de matogueira como para que as condicións sexan as axeitadas para o desenvolvemento de especies arbóreas.

3.7.2.1 Vexetación potencial

Nas ribeiras dos ríos a vexetación potencial corresponde ás geoserias riparias. Concretamente, os bosques de galera pertencen á alianza *Alnea glutinosa*, coa presenza de especies arbóreas como ameneiro e bidueiro.

Dúas asociacións *Careto-pendulae-Alnetum* e *careto levigatae-Alnetum* predominan nestes bosques chamados de galera ou de ribeira.

De acordo co anterior e relacionando as comunidades que se van describir cos niveis de organización ou niveis evolutivos propostos (N= máxima evolución e diversidade; N= desertos) temos:

N-9Fragas con ampla mestura de especies arbóreas.

N-N-8Carballeiras ben conservadas de *Quercus robur* e *Quercus pyrenaica* (*Blechno-Quercetum*)

roboris, Vaccinio-Quercetum roboris) así como algunhas fragas con castiñeiro, bidueiro e rebirlo.

N-N-7 Las carballeiras e fragas anteriores, pero alteradas por accin o home, pastoreo ou lume, ás como mesturas entre elas, ademais das reboleiras (*Holcomolli-Quercetum pyrenaicae*) e amenedos (*Senecio bayonnensis-Alnetum e Valeriano pyrenaicae-Alnetum*).

N-N-6 Reboleiras repetidamente queimadas, acebedas, bidueirais (*Luzulo-Betuletum pubescentis*), soutos.

N-N-5 Correspondientes aos salgueirais, silveiras (*Rubo ulmirollii-Tametum communis*), algúns prados con *Nardus stricta*, brañas (com. *Ulex galli e Erica scoparia e Genisto berberideae-Ericetum tetracillis*) e mesturas de caducifolios, subesclerofilos, perennifolios e aciculifolios.

N-N-4 Las uzeiras-toxeiras (*Ulici europaei-Ericetum cinerae*), xesteiras (*Cytiso scopari-Genistetum polygaliphyllae*), prados de dente, xunqueiras e piñeirais e eucaliptais con rebrotes de caducifolios no seu sotobosque.

N-3-2 Toxeiras-uzeiras e xesteiras recentemente queimadas pero xa repoboadas, ás como mosaicos matogueira-pasteiro (pasteiro leñoso mixto), piñeirais, eucaliptais e prados de sega.

N-N-1 Correspondiente a pasteiros de terófitos, xaramagales, comunidades ruderal e outras de escasa estrutura pero grande biomasa (megaforbios).

N-N-0 Corresponde ás zonas de roqueda, repetidamente queimadas en que desapareceron a cuberta vexetal e o chan orgánico.

3.7.2.2 Vexetación actual

Bosques de *Quercus robur* (carballeiras)

Na folla destácanse formacións de carballos de N-8-7 con dominio de carballos mesófilos, fragas diedricas de *Quercus robur e Betula celtiberica* de N- 8-7 con dominio e carballos mesófilos e fragas poliedricas de N-8-8. Hai algunhas formacións moi ben conservadas.

O estrato arbustivo e herbáceo destas formacións é variado e abundante debido á iluminación, dispoñibilidade de auga e achega de humus que facilitan estes bosques. A serie regresiva conduce a breixeiras, escobóns e tojos sobre chans mais pobres e en etapas mais avanzadas de degradación aparecen os piornales (*Cytisus scoparius e genista florida subsp. Polygaliphylla*). Estas

carballeiras son obxecto de protección segundo a Directiva Hábitat como ecosistemas de especial interese para mantemento da biodiversidade.

Agrupacións de *Castanea sativa* (Soutos)

Derivadas do cultivo para o aproveitamento das castañas e da madeira, polo que a súa fisionomía e composición florística están determinadas por este feito. O seu ancestral cultivo e aproveitamento víronse alterados por dous factores o cambio dos costumes alimentarios da poboación galega polo cultivo da pataca e a incidencia da enfermidade da tinta dende finais do século pasado.

A maior incidencia da enfermidade tivo lugar nas partes baixas, fundamentalmente debaixo dos 50 m de altitude.

Este decaemento das castiñeiras favoreceu a recuperación das carballeiras ou a plantación de especies de quedas curtas (*Pinus pinaster*, *P. radiata* e *Eucalipto globulus*).

Hoxe en dá moitas dos repoboacións realízanse con híbridos entre *Castanea sativa* e *C. crenata* que se considera resistente á tinta.

A posición sintaxonómica dos soutos non está clara debido en primeiro lugar á grande cantidade de especies ruderal, froito das técnicas culturais para o seu aproveitamento. En segundo lugar, os diferentes territorios onde se cultivou os castiñeiros, posúen comunidades climáticas propias, o que favorece esta dificultade de asignalas a unha ou outra comunidade.

En xeral a súa estrutura presenta dous estratos moi desenvolvidos, o fanerófito dunha altura de 15-2 m e unha cobertura do 50-6%, con pés moi dispersos (1 x 10, 12 x 12) trasnochados entre 2 e 4 m de altura e enxertados con pas de diferentes cultivares de froito (Fernandez López, 1984) e un estrato herbáceo, con predominio de hemicriptófitos e camófitos, ás como algún terófito pero con cobertura media.

O feito de que os soutos dunha bisbarra están constituídos por solo dous ou tres cultivares, supón unha restrición que non debe esquecer ao considerala como especie forestal.

A pesar da súa orixe antrópica podemos atopala acompañado de especies propias da asociación como *Quercus pyrenaica*, *Betula celtiberica*, *Cytisus scoparius*, *Pteridium aquilinum*, *Hedera helix*.

Bosques de *Betula celtiberica* (Biduedos)

Especie que se desenvolve dende o nivel do mar ata unha altitude de 1.90 m. A pesar do seu carácter pirofítico e heliófilo considerouse que as súas agrupacións no límite superior dos bosques caducifolios representan o clímax sobre chans ácidos.

En altitudes entre 400-90 m dentro do piso montano inferior de ombroclima húmido desenvólvese un tipo de abedular non climácico (*Holco molli-Betuletum celtibericae*) que non adoita alcanzar grandes superficies. A altura media do estrato arbóreo vén a ser de 10-15 m e o calibre arbóreo de 10-2 cm cunha cobertura elevada; o estrato arbóreo ten unha cobertura superior ao 5%. Esta comunidade vén asociada ademais ao *Quercus robur*, *Salix atrocinerea*, *Pteridium aquilinum* e ao *Alnus glutinosa* e *Salix atrocinerea* formando comunidades ribeirás en todos os ríos e regueiros.

Bosques de *Alnus glutinosa* (Amenedos)

Nos bordos de regueiros e ríos, nos lugares onde as raíces das árbores se manteñen permanentemente encharcadas, cunha variación estacional da capa freática de 1-2 (3) m se sita o bosque de galera (*Senecio bayonnensis-Alnetum glutinosae*) que se desenvolve no piso colíño e chega ao montano inferior de ombroclima húmido e hiperhúmido. Presenta tres estratos o arbóreo ten unha cobertura variable (50-9%) e unha altura de 10-2 m, mentres que o herbáceo ten tamén unha cobertura alta con abundancia de hemicriptifitos.

Os chans sobre os que se sita son limosos ou gley, sobre substratos graníticos ou esquistosos, onde se acumulan os nutrientes por arrastre ou infiltración de augas ao baixar polas abas.

Os taxóns que forman esta comunidade son en dominancia *Alnus glutinosa*, *salix atrocinerea*, *Osmunda regalis*, e *Fraxinus excelsior* e *Betula celtiberica* con presenza arbrea.

E as zonas interiores dentro do piso montano inferior do ombroclima hmedo, desenvólvese outro tipo de amenedo (*Valeriano pyrenaicae-Alnetum glutinosae*) cunha estrutura en dous estratos o arbóreo cunha cobertura case total e unha altura de 10-2 m, con fuste recto, mentres que no estrato herbáceo a cobertura adoita ser menor con abundancia de fentos e megaforbios. Aséntase sobre cúmulos de cantos rodados e areas, con materiais finos lamacentos que se depositan entre aqueles nas zonas onde se remansa a corrente, presenta ao igual que o resto destas comunidades grande afinidade hídrica.

É frecuente encontrar intercalada coa anterior unha comunidade arbórea baixa (Com. *Salix*

atrocinerea) dunha altura 3-5 m e unha cobertura media (50-7%) cunha ecoloxía similar aos amenedos, presentando as mesmas especies no seu cortexo.

As comunidades ripiarias proporcionan unha serie de beneficios e entre outras moitas funcións axudan a manter o equilibrio ecolóxico constituíndo refuxio de numerosas especies, actúan como cortaventos suavizando o rigor dos elementos climáticos, protexen o chan da erosión e á canle da acción erosiva das correntes. Constitúen hábitats protexidos pola Directiva Hábitat.

Repoboacións de *Pinus radiata* e *Pinus sylvestris*. (Piñeirais)

Os piñeirais son formacións do xénero *Pinus* realizadas fundamentalmente con fins de obtención de madeira de serra ou madeira de industria. Na zona de Friol estes repoboacións son menos importantes na paisaxe, podendo considerarse os 80 m de altitude como o límite para *Pinus pinaster* e *P. radiata*, mentres que o *P. sylvestris* atopa o seu mellor hábitat ata os 1.50 m.

Como plantas pirófitas os piñeiros e tamén os eucaliptos rexenéranse doadamente despois dos incendios polo que adoitan desprazar outras formacións arboladas. Tanto o *P. pinaster* como o *Eucalyptus globulus* son especies de luz, de copas claras, que se presentan en rodais coetáneas ou con escasa mestura de idades presentando un estrato arbustivo de ericifruticeta no que predominan especies helifitas, acidófilas, oceánicas, frugais e pirófitas.

O sotobosque presenta abundantes brinzales de carballo, castiñeiro, herbedo etc que nos indica a evolución destes piñeirais se non interviñese a man do home.

Nas partes baixas o piñeiral (*Ulici europaei-Ericetum cinereae subassoc. Pinetosum pinastrí*) corresponde a unha breixeira á que se lle engadiu un estrato arbóreo, este último de altura variable segundo a idade da masa.

En cambio o estrato inferior ten unha cobertura alta, ás veces total. As especies presentes nesta comunidade son a parte doutras *Ulex minor*, *Erica cinerea*, *Calluna vulgaris*, *Pteridium aquilinum*, *Ulex europaeus*.

Os repoboacións de *P. radiata* son similares ás de *P. pinaster* pero ao ser de copa mais pechada, diferéncianse destas pola menor biomasa no estrato arbustivo pola incidencia menos da luz.

Ademais dos brinzales de carballo (*Quercus robur*) é frecuente a presenza de xestas (*Cytisus scoparius*, *C. striatus* e *C. multiflorus*) e codéasvos (*Adenocarpus complicatus*), ademais doutros

nanofanerfitos (*Pyrus cordata*, *Crataegus monogyna* e *Frangula alnus*).

Repoboacións de Eucalipto globulus (Eucaliptais)

Ao igual que o piñeiro bravo o eucalipto diminúe a súa presenza cara ao Leste e ao pasar de 50 m de altitude.

O eucaliptal (*Ulici europaei-ericetum cinereae subassoc. Eucalyptetosum globuli*) presenta tres estratos o superior ten unha altura e cobertura que dependen da idade do repoboación, o medio e inferior teñen unha cobertura media a alta, cunha composición similar ás dos piñeirais de *Pinus pinaster* e *P. radiata* variando nicamente a especie arbórea utilizada na repoboación.

Estes repoboacións teñen escasa representatividade no municipio debido á elevada altitude media da súa orografía.

3.7.2.3 As formacións arbustivas

Representan os tipos de comunidades que ocupan unha maior extensión no territorio, principalmente as toxeirais. Este tipo de formacións son de grande importancia na dinámica da vexetación para a recuperación dos bosques autóctonos.

Sebes de bordos de camiños e cultivos (silveiras)

Agrupación vexetal de espiños e silvas (*Rubus ulmifolii-Tamietum communis*) que se desenvolve nos pisos colliño e montano baixo o ombroclima húmido. Esténdense as silvas (*Rubus* spp), roseiras (*Rosa* spp.) e outras enredadeiras non espiñentas, de altura media 2-3 m. Desenvólvense sobre chans profundos algo húmidos. Esta agrupación localízase preferentemente en bordos de prados, cultivos, camiños, orla de bosques, etc.

Formacións de xesteiras (genistas)

Agrupación vexetal do piso colliño ombroclima húmido (*Ulici europaei-Cytisetum striati*) de media altura 1,5-3 m e unha cobertura elevada formada polo toxo macho e a xesta. Presenta un estrato herbáceo de fento común *Pteridium aquilinum*. Os chans son bastante evolucionados e ricos en Nitróxeno. O pastoreo de gando favorece o empradizamiento do estrato herbáceo.

Ademais outros tratamentos como a sega, sobre todo en altitudes medias e en exposicións de

solaina, alteran esta comunidade, dando lugar a outra xesteira (Com. *Cytisus multiflorus*) na que hai dominancia da xesta branca á que adoita acompañar a xesta negra (*Cytisus scoparius*), presentando o conxunto unha ampla cobertura e unha altura algo menor 1-2 m.

Matogueiras de Leguminosas espiñentas, Cistáceas e Ericáceas (Toxeiras)

Son comunidades moi alteradas por efecto dos incendios, presentando todas as variacións en estrutura, biomasa dende o momento posterior ao incendio e a entrada de especies mais esixentes. Debido á combinación de lume-pastoreo, frecuentemente obsérvase unha agrupación de pasteiro-matogueira, estes últimos cun número baixo de especies.

A súa composición florística é *Ulex europaeus* en mestura formando tojal mixto, *Ulex minor*, *Ulex europaeus* e breixeira, *Ulex minor* e breixeira xerófito mixta.

Matogueira de Ericáceas higrófilas (Brañas)

Son aquelas comunidades que se desenvolven en zonas nas que a drenaxe da auga está impedida, manténdose encharcadas case todo o ao, o que produce unha acumulación de restos vexetais. Esta condicionada á topografía do terreo e raramente aparece en superficies superiores á media hectárea.

3.7.2.4 Comunidades herbáceas

Prados de sega

Os prados representan unha parte importante da cuberta vexetal do territorio. O factor primordial que define as súas características é o grao de humidade edáfico e o tipo de substrato.. Poden ser naturais en fondos de val pouco drenados e en bordos de regueiros, ou artificiais nos cales o rego substitúe a achega natural da auga.

Os prados son unha comunidade de grande complexidade fitosocioloxía, debido tanto á acción do home como aos efectos do exceso de humidade, observándose no campo múltiples comunidades intermedias.

Nos prados pódense distinguir dous grandes grupos de sega e de dente, aínda que a zona que nos corresponde ao ter altitudes inferiores a 1.00 m a predominante é a de sega. Aínda que a pesar da súa notable extensión, a súa superficie individual adoita ser pequena, atopándose mesturada con

outros tipos de formacións e cultivos.

Nos lugares con nivel freático mais baixo, nos pisos colíño e montano baixo, se sita a comunidade *Caro verticillati-Cynosuretum cristati* que presenta como todos estes pasteiros unha cobertura total e unha altura de 0,5 m, desenvolvidos sobre chans ácidos derivados de lousas ou gneis. Son de composición florística variada.

Nos afloramentos calcarios en zonas sen humidade edáfica notable, se sita outra comunidade de pasteiro (*Trifolio dubii-Malvetum mostachae*) de composición florística moi variable. Se aumenta a humidade freática ou o nivel é próximo á saturación durante todo ou grande parte do ano desenvólvese un tipo de pasteiro de baixa calidade pero alta produtividade.

3.7.3 Protección e conservación

Entre as especies arbóreas de presenza na Folla, nas que se destaca a súa necesidade de protección destacamos as comunidades de carballos sós ou asociados e os amplos soutos de castiñeiros.

No territorio a pesar da intensa actividade agraria debido ás favorables condicións topográficas que concorren en I, existen diversos lugares que presentan agrupacións vexetais dignas de ser protexidas e conservadas.

Á hora da súa protección haberá que estudar as accións (roza, pastoreo, etc...) para o mantemento das formacións dominantes.

Destacar que dentro das proteccións establecidas pola Rede Natura 2.000, e afectadas dentro do rea de estudo as correspondentes ao Parga-Ladra-Támoga, destácanse as especies de flora *Eryngium viviparum* (cardo dá ribeira), *Luronium natans* (luronium), *Narcissus pseudonarcissus* ssp. *nobilis* (flor de San Xos).

3.8 ESTUDIO DA FAUNA

3.8.1 Introducción:

O estudo da fauna considerou como base do estudo aqueles mamíferos, anfibios, aves, peces ou reptís que viven no medio ambiente natural, no que tras inventarialos nun catálogo, describiuse a súa interacción co medio e as principais figuras legislativas de protección faunística, atendendo de forma especial ás especies cinexéticas.

3.8.1 Catálogo faunístico:

A caracterización biótica faunística constitúe conceptualmente o indicador da biocenose animal, sendo este de grande importancia para catalogar a calidade do hábitat.

Respecto á caracterización territorial, que mostra o posible índice de afección aos grupos faunísticos, tomáronse estudos referentes a áreas semellantes dentro da provincia de Lugo. Destacar que non se dispón de ningún estudo ou inventario específico deste rea.

Podemos distinguir catro hábitats faunísticos no que existen representacións e indicadores de fauna dentro da zona de estudo:

1. - Medio acuático senso stricto.- De grande presión antrópica, polo que quedan reducidos espazo ben conservados
2. - Ecotón ribereo.- ameneiros, bidueirais e salgueiros xunto con vexetación de extracto arbustivo e formacións palustres. Probablemente o medio mais interesante a nivel calidade faunística. Existen múltiples bosques de galera nun estado de conservación digno da súa protección.
3. - Medio agrícola e forestal. - Abundante en todo o territorio dado o carácter forestal e agrícola deste. Podemos destacar:
 - 3.1. Masas de autóctonas,
 - 3.2. Piñeirais en estado natural. - non se consideran as repoboacións de piñeiros, biocenoses faunísticas antrópicas de baixo interese. Neste espazo consérvanse especies de vertebrados importantes ás como especies animais de caza maior e menor.

3.3. Matogueira alta e medio con arboredo autóctono. – considéranse toxeirias, breixeiras e xesteiras, etapas de degradación do bosque climácico e abundantes nos espazos en cumios e abas con baixa profundidade de chan e que aparecen como pequenas unidades illadas dentro dunha paisaxe agrogandeiro. A súa importancia é media respecto á súa reserva en especies vertebradas menores.

3.4. Mosaico de prados e cultivos con lindes e franxas arboradas. - importantes como zonas de alimento de fauna ás como refuxio e descanso.

3.5. Prados e pradarías estritamente de uso agrícola. - moi abundante en proximidades de núcleos rurais, son habitadas por grupos faunísticos acostumados á convivencia co home. Son zonas con alimentación abundante e permanente.

4. - Medio antrópico. - inclúense zonas do territorio de núcleos rurais, zonas hortícolas estremeiras, zonas degradadas e repoboacións en franxas a base de piñeiros ou eucaliptos. Nestas zonas abundan os grupos de vertebrados comúns e as especies oportunistas.

Destacar que na zona de estudio non se atopan especies nin de flora nin de fauna catalogadas como ameazadas según o RD 439/1990, de 3 de marzo, a excepción das especies faunísticas protexidas dentro dos LIC de Serra de Careón e LIC Parga-Ladra-Támoga e que resumimos a continuación:

LIC Serra do Careón: *Aegithalos caudatus* (ferreiro subelio), *Athene noctua* (moucho comn), *Cuculus canourus* (cuco común), *Sylvia undata* (papuxa montesa), *Turdus philomelos* (tordo galego), *Chiologlossa lusitanica* (salamántiga), *Lacerta monticola* (lagartixa de serra), *Lacerta schreiberi* (lagarto das silvas).

LIC Parga-Ladra-Támoga: *Galemys pyrenaicus* (anaco de almiscle), *Lutra lutra* (lontra), *Anas clypeata* (parrulo cullerete), *Anas crecca* (charneco), *Anas platyrhynchos* (alavanco real), *hilomachus pugnax* (liorteiro), *Tetrax tetrax* (sisón).

3.8.1.1 Fauna ameazada

Indicar ademais que os hábitats enumerados, tanto os protexidos pola rede Natura 200 como pola propia lexislación en materia de medio, son considerados valiosos e polo tanto cun merecido tratamento e protección integral. Referímonos ao medio ribeirán e a vexetación palustre asociada

e, dentro do medio agrícola as áreas ocupadas por masas de autóctonas (con valores de alta calidade e elevada fragilidade) ás como ás parcelas asociadas a lindes e franxas arboradas.

Diagnose do estado actual da fauna

A principal ameaza á fauna é a continua **destrucción dos hábitats**, a causa dos incendios, as concentracións parcelarias, a presenza de produtos químicos de uso agrario, a degradación das ribeiras fluviais etc...

Neste senso cómpre deter a destrución dos hábitats, iniciar programas de reforestación das terras incultas, comentar o uso de prácticas selvícolas preventivas así como favorecer a creación de corredores fluviais mediante a mellora e a restauración da vexetación ripícola.

3.9 PRODUCTIVIDADE AGRÍCOLA POTENCIAL.

3.9.1 Productividade agrícola.

O método proposto por Díaz-Fierros e Gil Sotres presenta un sistema de clasificación con distintas clases de aptitude en función das cualidades da terra. Os parámetros de clasificación son os seguintes :

- *Cualidades propias dos solos 'moi dificilmente modificables'*, en función da mecanización, pedregosidade e erosividade do solo.
- *Duración do período vexetativo*, determinada fundamentalmente en Galicia por o risco de xeadas. Todos os solos pertencen á zona P 'Pataca', cun risco de xeadas entre os 6 e 7 meses.
- *Réxime hídrico*, os autores determinan 9 clases, as catro primeiras para solos con exceso de auga, e a partir do clase 5, solos con déficit de precipitación.
- *Disponibilidade de nutrientes*, se distinguen cinco clases, desde moi boa a moi mala dispoñibilidade.

Nome	Superficie	Porcentaxe
AP44	311	1,07
AP64	3857,2	13,28
BP64	6453,4	22,21
CP64	605,4	2,08
CP74	3706,5	12,76
CP75	186,6	0,64
CP54	492,9	1,69
CP64	555,1	1,91
DP64	3074,8	10,58
DP74	160,3	0,55
EP64	263,2	0,9
EP74	772,9	2,66
EP84	1746,7	0,6
EP85	1150,9	3,96
ET53n	440,3	1,51
FP74	181,8	0,62

Nome	Superficie	Porcentaxe
FP84	2828,8	9,7
GP84	899,7	3,09
GP94	1048,4	3,6
GT64	313,5	1,07
TOTAL	29049,4	100

Destacar que foron definidas clases de chan con CLASE A (chans que permiten todo tipo de mecanización e con profundidade abonda para calquera tipo de vexetación. Rego superficial sen limitacións e sen ningún ou con risco lixeiro de erosión).

Así mesmo indicar que o chan porcentualmente mais estendido é de clase CLASE B(chans sen limitacións para a mecanización, pero con moderadas limitacións por profundidade para os cultivos de enraizamento profundo.

Rego superficial con poucas limitacións. Ou ben suficiente profundidade para calquera tipo de cultivo pero con limitacións para o rego superficial de gravidade. Risco de erosión de nulo a moderado.

Na táboa resúmense as clases de calidades de mecanización, posibilidade de mecanización e rego, dispoñibilidade de espazo para enraizamento en función dos datos de pendentes, afloramentos e profundidade do chan, e a de risco de erosión expresada directamente

Polo tanto o 56% da superficie correspóndense con áreas moi aptas para o cultivo, e unha porcentaxe inferior o 20% zonas pouco ou nada adecuadas a ser cultivadas.

3.9.2 Zonas de especial interese agrario.

A Lei 7/2007, do 21 de maio, de medidas administrativas e tributarias para a conservación da superficie agraria útil e do Banco de Terras de Galicia ten como obxectivo salgardar aquelas terras que pola súa alta produtividade agrícola de ser abandonadas, sendo incluídas no banco de Terras de Galicia.

As zonas de especial interese agrario existentes ata o momento son as zonas de concentración parcelaria con acordo firme con data posterior ao 30 de decembro de 1992, segundo a Lei 7/2007.

Non obstante, o solo rústico de protección agropecuaria situado no ámbito territorial dunha serie de comarcas foi declarado como zona de especial interese agrario pola súa alta produtividade e pola potencialidade destes terreos para seren incorporados ao Banco de Terras de Galiza, entre as que se atopa a Comarca a que pertence Friol.

3.10 PRODUCTIVIDADE POTENCIAL FORESTAL:

O sector forestal debe considerarse vinculado ó resto de sectores económicos primarios, así o campo forestal debe entenderse como un complemento para ás economías unifamiliares que teñen a súa base na gandería, mentres que para os propietarios que non residen na zona, constitúe unha inversión de futuro, ca posta en produción de terreos que non estaban aproveitando. Pola outra banda o abandono de terras agrarias que prodúcese nos últimos anos, debido a a baixa de efectivos na agricultura, así como as liñas de axuda para a reforestación de terras agrarias, provocou que moitas parcelas anteriormente co uso agrogandeiro se encontren reforestadas na actualidade.

3.10.1 Índice de Paterson

Foi modificado e aplicado na Península Ibérica por Gandullo e Serrada. Estes autores ligan o valor do seu índice á relación de produción proposta por Paterson:

$$E \text{ (m}^3\text{/Ha ano)} = 5,3 \log I - 7,4 = 7,1395 \text{ m}^3\text{/ha ano}$$

3.10.2 Capacidade de crecemento das especies forestais s/ Montero e G. Rebollar

O valor do índice para *Pinus radiata*: 1,6 - 1,7 m³/ubc , de onde m³ de madeira/Ha . ano = IBL . i

Tomamos a IBL da hipótese 3, a mais acorde cas circunstancias da estación

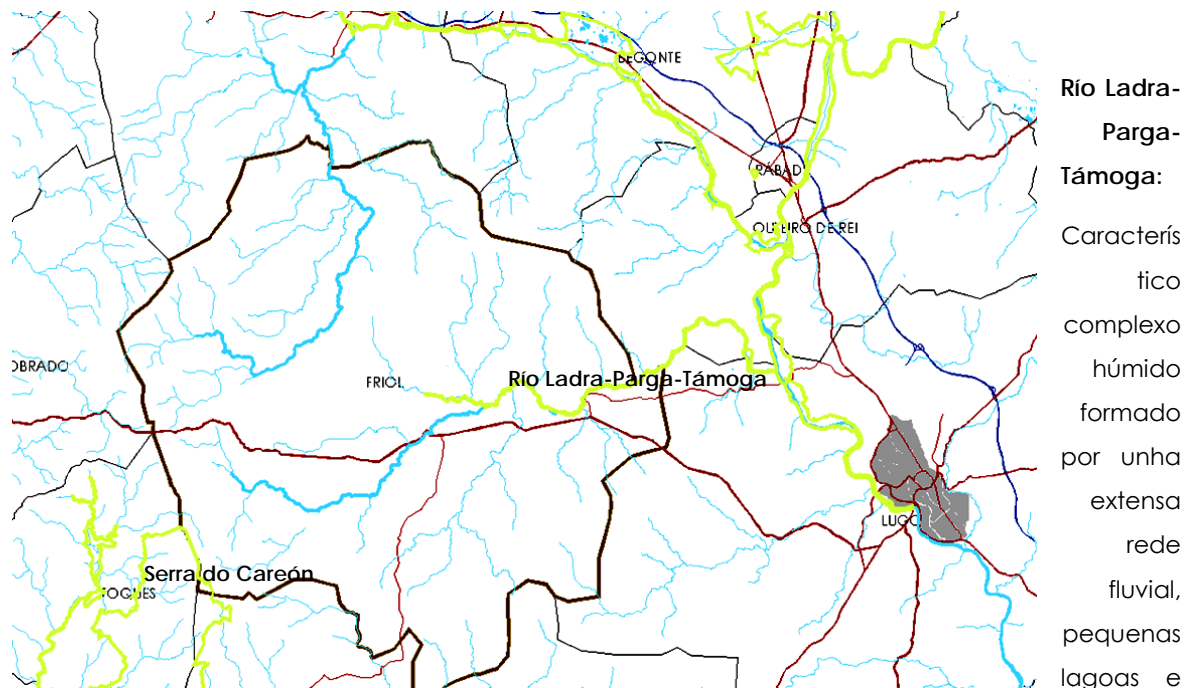
$$\text{m}^3 \text{ de madeira/ha . ano} = 4,27 \cdot 1,7 = 7,259 \text{ m}^3\text{/ Ha ano.}$$

Como podemos observar, os valores marcan un intervalo dentro do que atópase a produtividade calculada polo índice de Paterson, e que pódese describir como valores aceptables. A produtividade das especies forestais de crecemento rápido podería ser unha alternativa ó abandono das terras de cultivo en áreas onde as baixas pendentes favorecería a mecanización e os cultivos forestais.

3.11 ESPAZOS NATURAIS

3.11.1 Espazos naturais pertencentes á Rede natura 2000

A Rede Natura 2000 é a rede de espazos naturais protexidos a escala da Unión Europea creada en virtude da Directiva 92/43/CEE do Consello, de 21 de maio de 1992, relativa á conservación dos hábitats naturais e da fauna e flora silvestres (Directiva hábitats), con obxecto de salvagardar os espazos naturais máis importantes de Europa. Componse de zonas especiais de conservación (ZEC) declaradas polos Estados membros con arreglo á Directiva sobre hábitats. Existen dous espazos definidos como lugares de Importancia comunitaria (LIC), que ademais atópanse Zonas de Especial Protección dos valores naturais, o abeira da Lei 9/2001 de Conservación da Natureza.

Río Ladra-Parga-Támoga:

Caracterís-
tico
complexo
húmido
formado
por unha
extensa
rede
fluvial,
pequenas
lagoas e

terreos asolagados asociados a pasteiros, áreas agrícolas, fragas de ribeira e carballeiras. Ocupa unha pequena porcentaxe de superficie dentro do Concello de Friol, inferior ó 1%

Serra do Careón

Sistema montañoso caracterizado por presentar cumes aplanados de baixa altitude e pendentes suaves. Ocupa tamén unha pequena porcentaxe de superficie dentro do Concello de Friol, inferior

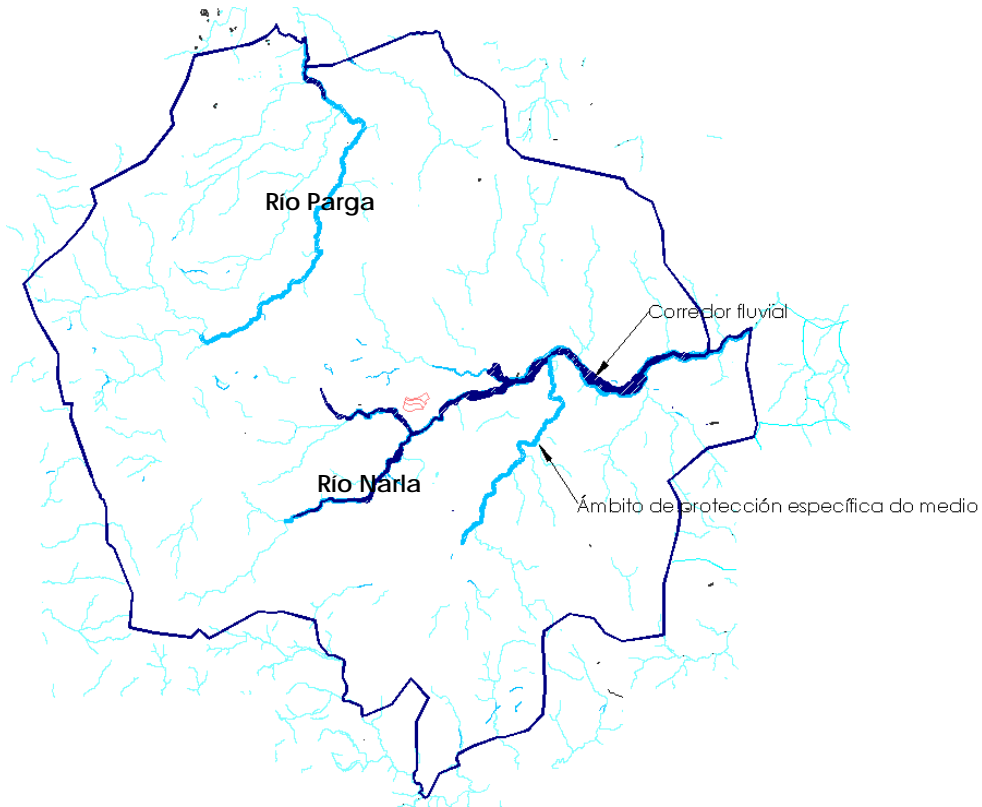
ó 1%.

3.11.2 Corredores fluviais

A Directiva 2007/60/CE relativa á avaliación e xestión dos riscos de inundación reconece a existencia dentro do territorio da comunidade Europea, diferentes tipos de inundacións, polo que no ámbito da Confederación Hidrográfica do Norte desenvólvese o Plan de Cauces, integrado na Directiva 'Marco del Auga', no que se delimita as chairas aluviais expostos ós efectos das inundacións durante as avenidas, denominándose Corredores fluviais.

Así mesmo delimitase outro ámbito, co obxecto de protexer os ecosistemas fluviais e completando así oa anterior delimitación dos corredores. Dito espazo denominarase 'Ámbito de Protección específica do Medio Fluvial'.

Delimítanse dous corredores fluviais, un para o Río Narta e outro para o Río Parga, cas súas respectivas áreas de protección específica do medio.

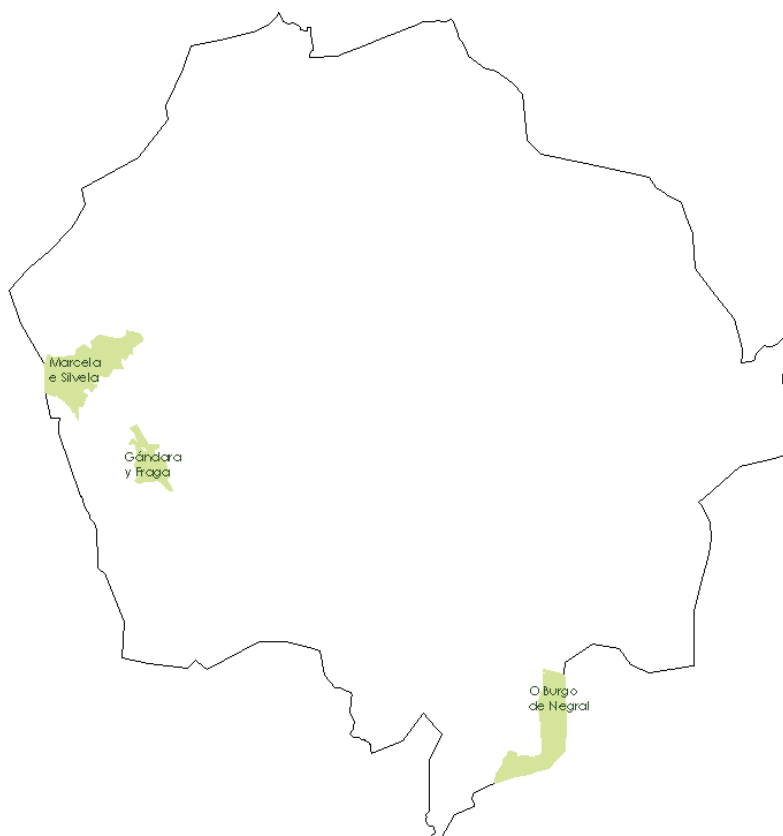

3.12 CONCENTRACIÓN PARCELARIA

O Concello de Friol ten parte do seu territorio concentrado. Segundo os datos facilitados pola Consellería, todas as concentracións atópanse desenvolvidas, sendo dúas delas de iniciativa privada e outra pública.

Nome	Xestión	Estado	Superficie (ha)
Burgo de Negral	Pública	Rematada. Títulos entregados	571
Gándara e Fraga	Pública	Rematada. Títulos entregados	93
Marcela e Silvela	Privada	Rematada. Títulos entregados	282

Ratase dunha pequena porcentaxe de superficie, o 3%, sobre todo se temos en conta a elevada superficie adicada ó sistema agropecuario no Concello de Friol.

3.13 MONTES VECIÑAIS EN MAN COMÚN

Os expedientes que se atopan recolidos segundo a Concellería de Medio Rural son:

Nome M.V.M.C.	Parroquia	Lugar	Comunidade	Data
Anafreita	Anafreita		Anafreita	28/12/1974
Devesa	Santalla de Devesa		Devesa	28/12/1974
Anxeriz	Anxeriz		Anxeriz	25/08/1975
Miraz	Miraz		Miraz	25/08/1975
Narla	Narla		Narla	25/08/1975
Ousá	Ousá		Ousá	25/08/1975
Silvela	Silvela		Silvela	25/08/1975

Nodar	Nodar		Nodar	19/01/1976
Carballo	Carballo		Carballo	25/03/1976
Xiá	Xiá		Xiá	25/03/1976
Trasmonte	Trasmonte		Trasmonte	25/03/1976
Lamas	Lamas		Lamas	29/04/1977
Carlín	Carlín		Carlín	29/04/1977
Friol	Friol		Friol	29/04/1977
Carboeiro	San Martiño de Condes	As Casas do Monte, Macedo e As Pardellas	As Casas do Monte, Macedo e As Pardellas	29/04/1977
Guimarei	Guimarei		Guimarei	29/04/1977
Lea	Lea		Lea	29/04/1977
O Pacio	O Pacio		O Pacio	29/04/1977
Vilalvite	Vilalvite		Vilalvite	29/04/1977
Vilafiz	Vilafiz		Vilafiz	29/04/1977
Serén	Serén		Serén	19/10/1979
Condes	San Martiño de Condes		San Martiño de Condes	19/10/1979
Ramelle	Ramelle		Ramelle	19/10/1979
Cotá	Cotá	Cotá excepto lugares de Coído e A Pena	Cotá excepto lugares de Coído e A Pena	20/12/1982
Agregación Cibrao - San	San Cibrao da Pregación		San Cibrao	20/12/1982
Agregación - San Xoán	Seoane da Pregación		Seoane da Pregación	20/12/1982
Guldriz	Guldriz		Guldriz	20/12/1982
A Pena	Cotá	A Pena	A Pena	20/12/1982
Os Castelos	Prado	Outarelo, Lousende e O Sixto	Outarelo, Lousende e O Sixto	18/04/1983
Queimado	Prado	A Costa, A Devesa e O Prado de Arriba	A Costa, A Devesa e O Prado de Arriba	18/04/1983
Cotón da Casanova e Cotón do Seixo	Rocha		Rocha	17/03/1986

4. ESTUDIO DO MEDIO SOCIOECONÓMICO

4.1 CARACTERÍSTICAS DEMOGRÁFICAS

Na mesma liña que a provincia, no Concello de Friol produciuse unha regresión poboacional importante desde finais do século pasado ata a actualidade, contando agora con case a metade dos habitantes de entón, pasando dos 8.865 de 1900 a 4.490 que ten o concello segundo o INE do ano 2.006. O porcentaxe de perda de poboación no século XX supón case o 50 %.

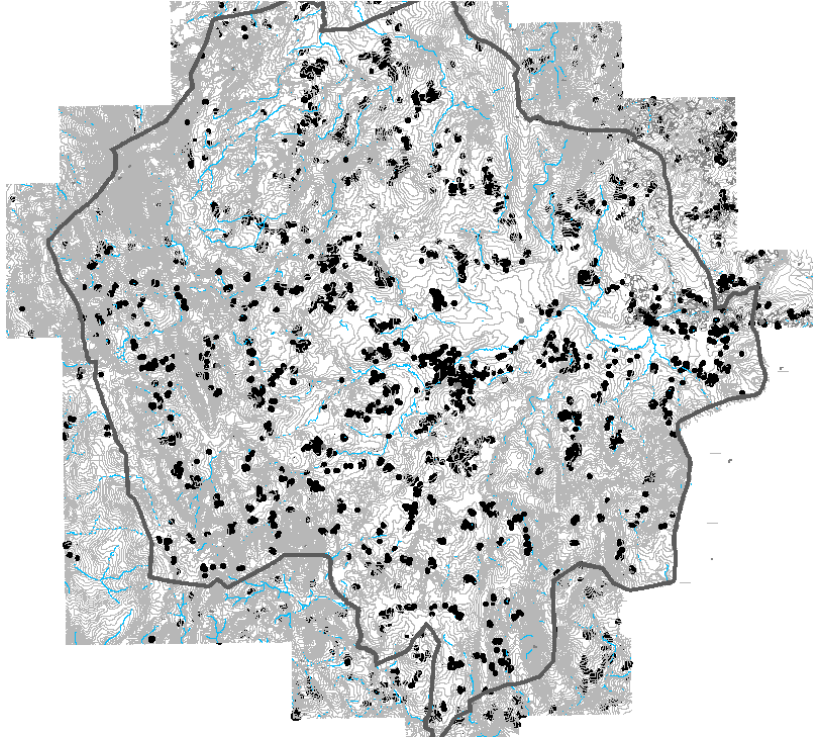
4.1.1 Densidade poboacional

No que respecta á densidade poboacional en hab/Km² destacar que as parroquias máis densas son San Xulián de Friol, San Xulián de Roimil, Santa María de Ramelle e Santa Eulalia de Madelos, e as menos Santa María de Guimarei, Santa María de Carlín, Santa María de Vilafiz e San Pedro de Anafreita.

4.1.2 Distribución da poboación no territorio

Se poden distinguir dous ámbitos territoriais claramente definidos dentro do Concello, os residentes en núcleos e os residentes en diseminado, sendo a primeira un dato moi inferior ó diseminado.

ASENTAMENTO DA POBOACIÓN	HABITANTES	PORCENTAXE
POBLACIÓN EN NÚCLEOS	1538	31.79
POBLACIÓN EN DISEMINADO	3290	68.21
TOTAL	4.490	100

O estudo por parroquias vén a confirmar aínda mais o proceso regresivo no que está inmerso o municipio, cunha marcada evolución negativa da taxa de crecemento. As causas son varias e sobradamente coñecidas, o traslado de familias á capital de provincia, a emigración e consecuentemente o envellecemento da poboación.

Estas circunstancias, que afectan de forma xeral ao ámbito rural galego, especialmente o do interior, provocan aquí despoboamento de numerosas parroquias e aldeas. Ás, entidades de poboación como Penelas (Santa María de Anxeriz), Cafua (San Martiño de Bra), A Cabana (Santa María de Carlin), Abeledo (San Martiño de Condes), Lagouz (San Martn de Cot), Casas do Cego (Santa Eulalia de Devesa), Espeira e Golmar (San Pedro de Narla), Penalba (San Mamede de Nodar), Pedroso (San Xoan de Seoane), Casanova (Santa Cruz de Seren), Espio (Santa María de Silvela), Estanque (Santiago de Trasmonte), Remesil (Santa María de Vilafiz), Bagulla, Eirexe e Portadornas (Santa María de Xi) atópanse totalmente despoboadas.

Este claro proceso de regresión demográfica do municipio, ao igual que o doutras reás de montaa

do interior de Galicia está caracterizado basicamente polos seguintes factores:

1. - Crecemento vexetativo negativo, con altas taxas de mortalidade e baixas de natalidade. Este efecto é mais destacado na segunda metade do século XX, entre 197 y 200ha perdido 1793 habitantes, o que supón el45 % do total de poboación.
2. - Progresivo envellecemento da poboación. El4% do seu continxente demográfico superan os 6 años de idade.
3. - Intenso éxodo rural. A emigración de grande intensidade nos últimos 8 anos, mantense aínda hoxe, o que acelera o despoboamento de núcleos rurais incapaces de reter unha poboación que tende a concentrarse maioritariamente en núcleos próximos a estradas de certa importancia, na capital de bisbarra ou na da provincia.

As entidades de poboación e o número de habitantes segundo padrón municipal de 199as como a extensin das parroquias (Km2) e a súa densidade (hab/Km2)es a que segue:

Nestes datos compróbase que as parroquias mais densamente poboadas, a parte de San Xulin de Friol son San Xulián de Roimil, Santa María de Ramelle e San Martiño de Condes. Pola contra as de menor densidade son Santa María de Guimarei, Santa María de Carlín, San Pedro de Anafreita e Santa María de Vilafiz.

4.2 CARACTERÍSTICAS ECONÓMICAS

4.2.1 O sector primario

Os datos poboacionais referentes ao ano 1996 indican unha taxa de actividade xeral lixeiramente inferior á media autonómica e á media provincial. Efectivamente se comproba que a taxa de actividade é de 41.3% cando na provincial é de 50,3% e na Comunidade Autónoma é de 49,18 %.

A incidencia da actividade agraria é limitadamente inferior ao resto da comunidade. é digno de mencionar o feito que do total poboacional só atopan en activo o 41.27%, atopándose en inactividade el 58.28 % (pensionistas, incapacitados, estudantes)

Del total de persoas activas, o 49.24% dedícase ao sector agrario.

Segundo datos do ano 2.006 é o sector agrícola o maioritario, séguelle o sector servizos cun 19.8 %. Es evidente a importancia do sector primario na economía municipal.

4.2.1.1 Explotacións agrarias

De modo xeral a agricultura esta pasando por unha etapa delicada. A aplicación das directivas acordadas pola comunidade, que teñen como finalidade a redución da man de obra agrícola, e con iso a desaparición das explotacións minifundistas de escasa capacidade produtiva, ofrecen un panorama para a agricultura nada favorable, máxime se temos en conta o elevado número de explotacións de escasa dimensión actualmente en funcionamento.

O abandono das explotacións, a forte emigración e o envellecemento da poboación explica o abandono de grande parte das explotacións, caracterizadas por unha excesiva parcelación, o que dificulta o seu aproveitamento e rendibilidade económica.

No anexo 1 preséntanse datos estatísticos (Anuario de estatística agraria 1997) relativos á distribución municipal de terras e principais superficies e cultivos. Destacar que para unha superficie total agraria de 24.536 ha, 13.178 son SAU (superf. cultivada + superf. prado), 3.378 son cultivadas e 9.80 están destinadas a prados e pradarias, predomina o cultivo de cultivos forraxeiros ás como de pataca, trigo e centeo e en menor medida millo.

Arredor do 2% das devanditas explotacións teñen unha superficie inferior a 1 Ha, o 36% atopa entre 1 e 5 Ha e algo mais do 62% das explotacións superan as 5 Ha.

É importante o sector da froita con 41 Ha destinadas á devandita explotación, sendo a mais importante a nivel provincial tras o Concello de Monterroso, Chantada e Lugo.

O cultivo horticola, eminentemente destinado ao autoconsumo, está baseado en hortalizas tales como judas, leitugas, tomates, cebolas, allos, etc. Esta horta adoita ocupar unha parcela moi próxima á casa rural, ao obxecto de acurtar os diarios desprazamentos a esta.

O cultivo mais destacado, o prado, ligado á explotación gandeira é o que produce maiores rendementos. É evidente que, dada a pluviosidade, a herba crece espontaneamente formando prados naturais principalmente en fondos e abas dos vales.

Unha concentración parceira efectiva e selectiva constitúe unha prioridade que ten que ir acompañada dunha redución progresiva dos efectivos agrarios, o que permitir rentabilizar no futuro as explotacións que se manteñan. Esta concentración deberá afectar ás terras mais produtivas e aos sectores de monte co fin de favorecer a poboación e a súa explotación racional.

O grao de parcelación no municipio é ao igual que no resto de Galicia un factor negativo para o desenvolvemento agrario. O tamaño medio de cada parcela é, segundo datos do último censo agrario de 1989, de 0,5Ha, cantidade inferior á media provincial e autonómica.

Aínda que hai abundancia de superficie dedicada a monte, as parcelas seguen sendo pequenas. A explotación agraria combina o policultivo agrícola co aproveitamento gandeiro e forestal. Trátase basicamente dun sistema de explotación baseado no autoconsumo, dentro dunha estrutura de tenza de terra fragmentada.

É unha explotación directa e familiar, con escaso nivel de mecanización e baixo a modalidade do aproveitamento mixto.

Indubidablemente existen diferenzas substanciais entre as explotacións situadas en fondos de vales, que contan con chans frescos e novos de boa calidade, e as situadas no cume dos montes, onde as condicións climatolóxicas son mais adversas e os chans mais pobres. En efecto nos núcleos rurais que posúen un relevo de val o grao de parcelación é moi superior ás zonas altas mais accidentadas.

Nestas últimas non son raras as parcelas de 2 Ha e mais. No directorio de cooperativas agrarias socias de AGACA figuran no municipio de Friol:

1. - TERREO ÁS COUTADAS S/N, dedicada á comercialización de leite (1 comprador), servizos técnicos de produción, economato e tenda agraria e subministración de alimentación animal.
2. -SAN MAMEDE DE NODARS/N, dedicada á fabricación de pensos, comercialización de leite (1 comprador), servizos de maquinaria en común, tenda agraria e subministración de alimentación animal.

4.2.1.2 Explotación forestal

A explotación forestal ocupa o 1% da superficie, cantidade moi escasa comparada coa media provincial que é de case o 3%. Existe unha porcentaxe elevada de superficie susceptible de aproveitamento forestal que se atopa actualmente sen ningún aproveitamento.

No cadro adxunto relaciónanse os montes veciñais en man común en convenio coa Administración. Indícase ademais o ano no que foron declarados polo Xurado Provincial, segundo datos facilitados pola Delegación de Montes.

Na actualidade a superficie está arbolada maioritariamente de *Pinus sylvestris*, *Pinus radiata* (por debaixo de 70 m de altitude), *Pinus pinaster* e escasamente de Eucalipto *globulus*. Unha correcta ordenación forestal suporá mellorar o aproveitamento silvícola como base importante da actividade en zonas de montaña, nas que a súa transformación a pasteiro está moi limitada.

Destacar o relevo accidentado do termo municipal e a abundancia de chans con escaso ou nulo aproveitamento agrícola.

4.2.1.3 Explotación gandeira

Subsector de recursos importantes pero que atravesamos un mal momento debido a axustes dende a Unión europea. A imposición das cotas leiteiras e o baixo prezo do leite está a producir a desaparición de moitas explotacións leiteiras, o que obriga a reorientalas de cara á produción de carne, con mellores expectativas comerciais.

a gandeira é considerada en xeral unha actividade auxiliar e complementaria da agricultura. O gando que ten maior importancia é o vacún, seguíndoo en importancia o porcino, as explotacións avícolas e o gando lanar.

Preséntanse no anexo 1 datos censales (CSG/99) publicados no anuario de estatística agraria 199

respecto a explotacións de bovino (n, total vacas, total reses, vacas leite, vacas carne e nº reses por explotación) e porcino (reproducción e cebo). Destacar que no primeiro caso no ao 199haba censadas 78explotaciones cun total de 16.825 reses e unha media de 21, 57 reses por explotación de vacún.

No caso do porcino e no mesmo ano atopaban censadas 2.954 cabezas, das cales o 9% se destinan a cebo e engorde.

Segundo os datos do censo as explotacións son pequenas, predominando a explotacións pouco modernas e mecanizadas nas rutas de recollida de leite e que se manteñen estables deas pus do grande descenso dos últimos anos.

4.2.1.4 Mecanización agraria

O parque de maquinaria das explotacións é baixo, corresponden un total de 1,3mquinas agrícolas por explotación. Este grao de mecanización aparente, a diseminación das parcelas e a escaseza de superficie til para o manexo de aparatos mecánicos de gran capacidade e potencia tenden a encarecer notablemente os custos de produción, polo que se pode falar dunha mecanización mal dimensionar e inadecuada para o medio físico. Diseminación de chan agrícola, dimensión de parcelas e distintos usos do chan.

4.2.2 O sector industrial

O municipio presenta moi baixos índices de actividade industrial, sendo a mais importante a manufactureira e as explotacións extractivas de granito.

O documento de sostenibilidade ambiental, impacto territorial e paisaxístico fai referencia ao grave impacto que a industria extractiva xera. Esta, xunto coa industria manufactureira e a de pequenas actividades industriais familiares conforman a actividade económica municipal.

En todo o Termo Municipal de Friol se rexistran varias explotacións mineiras a ceo aberto, entre as que destacamos principalmente as canteiras de granito de Santiago de Miraz, e menos importantes as de Santiago de Trasmonte e as de Lousende en San Martiño de Prado.

A pesar da importancia económica que esta actividade supón, será preciso adoptar medidas que minoren o grande impacto que provocan. É finalidade do Plan Xeral, e en atención á nova lei do

chan e de protección do medio rural establecer as medidas correctoras necesarias para minimizar os devanditos impactos.

Nas áreas de ampliación destas zonas de interese mineiro, a procurar coordinar o auxe produtivo coa preservación dos valores naturais dos seus enclaves e adoptar as oportunas medidas correctoras co fin de compatibilizar actividade xeradora de recursos económicos con sustentabilidade ambiental.

A inexistencia de parque empresarial ou polígono industrial confirma o escaso tecido empresarial existente no termo municipal. Todas as pequenas actividades empresariais (talleres, serradoiros..) lévanse a cabo en situacións dispersas e nas proximidades do núcleo principal.

4.3 ESTRUCTURA TERRITORIAL

4.3.1 Introducción:

Entendese por paisaxe a percepción externa do medio que percibe un observador, a partir da expresión externa deste. Polo tanto existirán tantos paisaxes como observadores, e resulta complicado realizar unha avariación dunha variable a priori tan subxetiva.

Na actualidade a paisaxe considerase un recurso do medio natural no seu sentido socioeconómico, xa que existe unha demanda crecente de espazos constituídos por un paisaxe de calidade, ligado a actividades turísticas e recreativas, lo que constitúe un potencial económico en zonas rurais deprimidas.

O obxectivo deste estudo é describir os tipos de paisaxe, determinar as áreas de maior valor paisaxístico e diferenciar os principais aspectos embellecedores de él.

4.3.2 Relación entre superficies agrarias, forestales e edificadas.

O hábitat é un elemento que caracteriza a paisaxe agraria, xa que o home modificou o medio natural por medio do seu asentamento e posterior aproveitamento do solo.

O modelo de asentamento poboacional corresponde ó típico definido para a maior parte de Galicia, tratándose dun hábitat de asentamentos onde os núcleos non se atopan moi definidos, e

clasifícase como hábitat disperso LEBEAU (1972).

As actividades tradicionais no municipio, ao igual que noutros da Galicia interior, se caracterizaron secularmente por un uso non intensivo do territorio, o que supuxo unha estratexia de sustentabilidade ambiental e un aproveitamento sostible dos compoñentes da biodiversidade.

Por outra parte a ocupación do home supuxo unha enorme transformación dos hábitats naturais, se ben na actualidade moitas paisaxes agrarias resultantes daquela secular antropización atópanse hoxe tamén en franca regresión. Este feito supón unha perda de endemismos asociados a estes ecosistemas agrosilvopastorales.

A realidade social e demográfica do mundo rural tradicional, baseada en ecónoma de autosuficiencia en lugares e aldeas orixinou a aparición de hábitats seminaturais, xestionados por gandeiros e agricultores mediante prácticas tradicionais que non cambiaron en séculos.

Estamos actualmente a contemplar o declive xeneralizado destas actividades dada a perda de renda e a falta de expectativas no mundo rural galego, especialmente no interior. O abandono do campo e das explotacións que antes eran mantenedoras destes sistemas antropoxenos supón un efecto negativo no mantemento da biodiversidade.

A elevada dispersión demográfica, o elevado custo de infraestruturas, o inadecuado dimensionamento das explotacións, ou as especiais características da propiedade comunal, con miles de Ha abandonadas a calquera tipo de explotación son as causas evidentes do empobrecemento da vida rural e do abandono do campo.

Por último, cabe sinalar que os usos tradicionais forman parte do patrimonio cultural dun pobo. Por este motivo, deben poñer en marcha plans e programas que incentiven estas actividades e que paralelamente fomenten a subsistencia das poboacións rurais e o mantemento dos sistemas agrarios tradicionais.

4.3.3 A trama do hábitat. A paisaxe rural.

No estudo da trama do hábitat de Friol obtéñense tres macrounidades de calidade, as que corresponden ás propiamente de uso agrícola con extensións de prados e cultivos, os cavorcos de cursos de auga e as vertentes e abas de variadas pendentes que conforman a orografía das

Sierras, de a que o municipio se estende cara aos termos municipais limítrofes de Toques e Sobrado (A Corua), Guitiriz, Outeiro de Rei, Pas de Rei e Guntín.

Existe unha clara diferenza entre as zonas aplanadas con abundantes núcleos de poboación, con formacións onduladas suaves, por onde descenden en forma de lixeiros cavorcos regos e regueiros de certa entidade, con cubertas agrícolas e formacións de frondosas que se limitan a bordos e lindes e visualidad e potencial de visualización amplas. Zonas intermedias entre as anteriores e as zonas topograficamente ms elevadas, con prados, cultivos e núcleos de poboación ms disseminados, con ampla visibilidade e alto potencial de visualización e as zonas ms elevadas con vertentes de formas cóncavas e convexas e diversas formas, núcleos ms disseminado e densidade de vivendas maior e cubertas forestais e de matogueira, de alto poder de visualización.

O grao de humanización e os posibles impactos nos usos do chan aumentan a medida que subimos de piso. Esta fragilidade faise ms importante nos núcleos e o seu ámbito cultivado, non presentando unha alteración significativa dada a súa integración no conxunto.

Os impactos ms destacables son provocados por infraestruturas lineais, pistas forestais e abrigo por mosaicos de reforestación ou existencia de canteiras de explotación a ceo aberto de granito.

Naquelas zonas de vexetación con maior extensión de frondosas ou de cultivos de media montaña a paisaxe perfílase estacionalmente distinto e espectacular. A entrada do verán é rica en floración e o outono en formas e colorido.

As chuvias e brumas do inverno cobren e envolven o medio, suavizando relevos, restando cor ou desfigurando a paisaxe, engadindo compoñentes de misterio.

As zonas con ampla cuberta arbórea zonal en paraxes de cavorco e cumio engaden outro compoñente perceptual a ter en conta. A auga é un elemento abundante. Nas zonas topograficamente mais elevadas de serras e cordais abundan os alumeamento e confiren á paisaxe un atractivo local a ter en conta.

O elemento altura e as formacións subxacentes derivados da paisaxe de vertentes confiren un escenario pródigo en elementos paisaxísticos, sendo difícil seguir un proceso de valoración baseado na detección ou localización de trazos sobresaíntes traducidos en calidade paisaxística.

O que s a mostra evidente é a fragilidade que presenta calquera actuación, especialmente as que afectan ao seu morfologia, tanto pola súa calidade paisaxística coma pola súa visibilidade e

natureza do relevo.

A paisaxe como emoción estética é constante en calidade e diversa en sensacións, pois vara con rapidez no espazo, son elevacións que sobre todo na súa cara oeste provocan disrupcións superficiais constantes e en distintas orientacións. Naquelas zonas de vexetación con maior extensión de frondosas ou de cultivos de media montaña a paisaxe perfílase estacionalmente distinto e espectacular.

A entrada do verán é rica en floración e o outono en formas e colorido. As chuvias e brumas do inverno cobren e envolven o medio, suavizando relevos, restando cor ou desfigurando a paisaxe, engadindo compoñentes de misterio.

O olor é tamén unha percepción grata durante todo o ano. As zonas con ampla cuberta arbórea zonal en paraxes de cavorco e cumio engaden outro componente perceptual a ter en conta que son os rúidos de animais. A auga é un elemento abundante, nas zonas de montaña abundan os alumeamento e confiren á paisaxe un atractivo local a ter en conta.

O elemento altura e as formacións subxacentes derivados da paisaxe de vertentes confiren un escenario pródigo en elementos paisaxísticos, sendo difícil seguir un proceso de valoración baseado na detección ou localización de trazos sobresaíntes traducidos en calidade paisaxística.

O que se mostra evidente é a fragilidade que presenta calquera actuación, especialmente as que afectan á súa morfoloxía, tanto pola súa calidade paisaxística coma pola súa visibilidade e natureza do relevo.

4.3.4 A edificación tradicional

Os núcleos rurais caracterízanse por un parque residencial constituído por edificacións antigas construídas na súa maioría antes da 1ª metade do século XX.

Estas construcións responden a unha tipoloxía rural, e están perfectamente adaptadas ás condicións do ámbito no que se sitúan: clima, chan, topografía,...Son case exclusivamente residenciais, habitadas en por unha única familia, na que poden convivir varias xeracións.

Complementáanse con outras construcións auxiliares vinculadas á actividade agropecuaria da maioría da poboación e están rodeadas de hortos, prados, e nalgúns casos pequenos xardíns.

Estas edificacións van xurdindo nas parcelas ao longo do tempo, en función de necesidades sobrevidas, implantándose de forma aparentemente anárquica en torno á era e esta desorde confire a estes conxuntos un

especial encanto.

Lamentablemente, os limitados recursos económicos do campesiño galego xunto co seu sentido práctico, fomentaron a degradación estética destes conxuntos ao proliferar construcións auxiliares de bloque de formigón ou ladrillo sen revestir, cubertas de fibrocemento, etc.

Achégase a continuación unha breve descrición das características das edificacións e construcións existentes nos núcleos rurais (alturas, materiais, tipoloxías, criterios compositivos, etc.):

Xeralmente están constituídas por edificacións illadas dunha ou dúas alturas, de planta xeralmente cadrada.

Están construídas a base de muros de cachotaría de lajas de lousa, estrutura horizontal e de cuberta de madeira e carpintarías de madeira pintada.

As cubertas adoitan ser a catro augas con pendente en torno ao 40%. Como material de cobertura emprégase a lousa irregular de lousa.

As cubertas adoitan rematarse en aleiro de madeira, de xenerosas dimensións, aínda que existen algunhas con cornixas de lajas de lousa enfoscadas.

Os acabados exteriores adoitan ser a base pedra vista aínda que tamén se usan recibos e pintura.

Compositivamente predominan os muros sobre os ocos, que adoitan ser rectangulares tipo ventá, de alto algo maior que o ancho e coincidentes en eixes verticais, aínda que adoitan abrirse en función das necesidades de luz e ventilación do interior sen ter en conta a composición exterior. En planta primeira poden aparecer balcóns e solainas, xeralmente en orientación sueste.

En ocasións estas edificacións alternan con outras entre medianeiras, normalmente dunha ou dúas plantas e frontes en torno a 10 m. Nestes casos as cubertas son a dúas augas, verquendo cara a as fachadas e as características construtivas son as mesmas que no caso das edificacións illadas.

► Penalonga
(San Pedro de
Villalvite)

► Santa Cruz de Serén

4.3.4.1 Edificacións auxiliares e parcelario

As edificacións residenciais adoitan ter construcións auxiliares pegadas ou illadas, tales como alpendres, cortes, palleiros, hórreos, etc.

Abundan as edificacións tradicionais, construídas a base de muros de cachotaría de lajas de lousa, estrutura horizontal e de cuberta de madeira e carpintarías de madeira pintada.

Adoitan ser de planta rectangular, con cuberta a dúas augas e acabados de pedra vista.

Os novos cortes construíronse nas proximidades dos núcleos e ás veces no seu interior. Adoitan ser naves rectangulares de bloque visto con cubertas de fibrocemento gris, a dúas augas.

Peche de parcelas.

Normalmente as parcelas delimítanse por medio de "chantos" (lajas de lousa fincadas) de altura total inferior a un metro.

Tamén existen muros da mesma altura, construídos a base de lajas de lousa colocadas a óso e que nalgúns casos chegan a alcanzar alturas superiores aos dous metros.

En moitos casos os peches son liñas imaxinarias definidas por medio de marcos, árbores, etc. e noutros son os propios accidentes xeográficos os que os definen (ríos, estradas,...)

Lindes entre parcelas

En Lugo a Novembro de 2010

Manuel Eduardo López Vázquez

O arquitecto, colexiado nº 1.508

Estudio do medio rural

Novembro 2.010